

Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Tredje Afdeling)

9. september 2015*

»Konkurrence — karteller — verdensmarkedet for katoderør til tv- og computerskærme — afgørelse, hvorved der fastslås en overtrædelse af artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 — aftaler og samordnet praksis hvad angår priser, opdeling af markeder, kapacitet og produktion — bevis for deltagelse i kartellet — samlet og vedvarende overtrædelse — ansvar for overtrædelse — fælles kontrol — bøder — fuld prøvelsesret«

I sag T-104/13,

Toshiba Corp., Tokyo (Japan), ved solicitor J. MacLennan og advokaterne J. Jourdan, A. Schulz og P. Berghe,

sagsøger,

mod

Europa-Kommissionen ved A. Biolan, V. Bottka og M. Kellerbauer, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens afgørelse C(2012) 8839 final af 5. december 2012 vedrørende en procedure efter artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/39.437 – Katoderør til tv- og computerskærme), for så vidt som den vedrører sagsøgeren, samt subsidiært en påstand om annullation eller nedsættelse af den bøde, som denne er blevet pålagt,

har

RETTEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, S. Papasavvas (refererende dommer), og dommerne N.J. Forwood, og E. Bieliūnas,

justitssekretær: fuldmægtig J. Weychert,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 11. november 2014,

afsagt følgende

* Processprog: engelsk.

Dom

Sagens baggrund

Sagsøgeren og det pågældende produkt

- 1 Sagsøgeren, Toshiba Corp., er en verdensomspændende virksomhed, der producerer og markedsfører elektroniske og elektriske varer, herunder katodestrålerør (herefter »CRT«).
- 2 CRT er en lufttom glaskappe forsynet med en elektronkanon og en fluorescerende skærm, der almindeligvis er udstyret med en intern eller ekstern mekanisme for at accelerere og omlede elektronerne. Når elektronerne, som kanonen udsender, rammer den fluorescerende skærm, opstår lys, og et billede skabes på skærmen. På tidspunktet for de faktiske omstændigheder fandtes to typer CRT, nemlig farverør til computere (colour display tubes, herefter »CDT«) og farverør til tv (colour picture tubes, herefter »CPT«). CDT og CPT er individuelle komponenter, der kombineres med et stel og andre nødvendige komponenter for at skabe en tv- eller computerskærm i farver. De opdeles i et vist antal forskellige størrelser (lille, mellem, stor og jumbo), som udtrykkes i tommer.
- 3 Sagsøgeren har deltaget i produktionen og markedsføringen af CRT både direkte og gennem sine datterselskaber, bl.a. [fortrolig]¹, [fortrolig], [fortrolig] og [fortrolig], som er beliggende i Europa, Asien og Nordamerika. [Fortrolig], som har hjemsted i [fortrolig] og er helejet af [fortrolig], var den europæiske del, der var ansvarlig for sagsøgerens aktiviteter inden for elektroniske komponenter samt dennes eneforhandler af CDT og CPT i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) i perioden fra 1995 til den 31. marts 2003.
- 4 Den 31. marts 2013 overførte sagsøgeren hele sin CRT-aktivitet til et joint venture, Matsushita Toshiba Picture Display Co. Ltd (herefter »MTPD«), som blev oprettet med Matsushita Electric Industrial Co. Ltd (herefter »MEI«). Indtil den 31. marts 2007 ejede MEI 64,5% og sagsøgeren 35,5% af MTPD, og på denne dato overførte sagsøgeren sin andel til MEI, hvorved MTPD blev MEI's helejede datterselskab og skiftede firmanavn til MT Picture Display Co. Ltd. MEI skiftede firmanavn til Panasonic Corp. den 1. oktober 2008.

Den administrative procedure

- 5 Denne procedure blev indledt efter en anmodning om bødefritagelse i henhold til Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EUT 2006 C 298, s. 17), som blev indgivet den 23. marts 2007 af Chunghwa Picture Tubes Co. Ltd.
- 6 Samsung SDI Co. Ltd, Samsung SDI Germany GmbH, Samsung SDI (Malaysia) Berhad (herefter samlet »Samsung SDI«), MEI, Koninklijke Philips Electronics NV (herefter »Philips«) og Thomson SA indgav anmodninger om bødenedsættelse i overensstemmelse med meddelelsen nævnt ovenfor i præmis 5.
- 7 Den 23. november 2009 vedtog Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber en klagepunktsmeddelelse, som blev sendt til sagsøgeren samt til Chunghwa Picture Tubes Co. Ltd, Chunghwa Picture Tubes (Malaysia) Sdn. Bhd, CPTF Optronics Co. Ltd (herefter samlet »Chunghwa«), Samsung SDI, Philips, LG Electronics, Inc. (herefter »LGE«), PT LG Electronics

1 — Fortrolige oplysninger udeladt.

Indonesia Ltd, LG Electronics European Holding BV, Thomson, Panasonic, [fortrolig], [fortrolig] og MTPD, og den afholdt en høring den 26. og 27. maj 2010 (herefter »høringen«) med alle klagepunktsmeddelelsens modtagere.

- 8 Ved skrivelser af 2. juli 2010 indgav Panasonic og sagsøgeren supplerende bemærkninger og fremlagde beviser vedrørende spørgsmålet om den angiveligt afgørende indflydelse, som de udøvede på MTPD's markedsadfærd.
- 9 Ved skrivelse af 14. december 2010 gentog sagsøgeren den anmodning, som selskabet havde fremsat i sine bemærkninger af 2. juli 2010, med henblik på at få aktindsigt i de bemærkninger, som Panasonic havde fremsat som led i høringen, samt ethvert nyt bevis, der var tilføjet sagsakterne efter klagepunktsmeddelelsen.
- 10 Ved skrivelse af 22. december 2010 fremsendte Kommissionen en fremstilling af de faktiske omstændigheder til Panasonic og sagsøgeren vedrørende de supplerende beviser, som den ville lægge vægt på for i givet fald at holde dem solidarisk ansvarlige for en eventuel sanktion, der måtte blive pålagt MTPD for dennes deltagelse i det samlede kartel.
- 11 Ved høringskonsulentens skrivelse af 19. januar 2011 afviste Kommissionen sagsøgerens anmodninger af 14. og 23. december 2010 om aktindsigt i de andre virksomheders svar på klagepunktsmeddelelsen.
- 12 Ved skrivelse af 4. februar 2011 besvarede sagsøgeren den af Kommissionen fremsendte fremstilling af de faktiske forhold.
- 13 Ved skrivelse af 4. marts 2011 sendte Kommissionen en begæring om oplysninger til bl.a. sagsøgeren i medfør af artikel 18, stk. 2, i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel [101 TEUF] og [102 TEUF] (EFT L 1, s. 1) og opfordrede selskabet til at afgive oplysninger om dets afsætning og samlede omsætning.

Den anfægtede afgørelse

- 14 Ved afgørelse C(2012) 8839 final af 5. december 2012 vedrørende en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/39.437 – Katoderør til tv- og computerskærme) (herefter »den anfægtede afgørelse«) fastslog Kommissionen, at de største CRT-producenter på verdensplan havde overtrådt artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (herefter »EØS-aftalen«) ved at deltage i to særskilte overtrædelser, som hver især udgør en samlet og vedvarende overtrædelse. Disse overtrædelser vedrørte dels markedet for CDT (herefter »CDT-kartellet«), dels markedet for CPT (herefter »CPT-kartellet«). De var foregået henholdsvis mellem den 24. oktober 1996 og den 14. marts 2006 og mellem den 3. december 1997 og den 15. november 2006 og bestod af aftaler og samordnet praksis mellem CRT-producenterne med henblik på at fastsætte priser, opdele markeder og fordele kunder ved tildeling af salgsmængder, kunder og markedsandele, begrænse produktionen, udveksle følsomme forretningsoplysninger og kontrollere gennemførelsen af de hemmelige aftaler.
- 15 Hvad angår CPT-kartellet, som er det eneste, der er omfattet af dette søgsmål, fandt Kommissionen, at deltagerne havde aftalt målpriser eller minimumspriser for forskellige størrelser CPT, at de havde bestræbt sig på at opretholde en prisforskel mellem identiske produkter markedsført i Europa og i Asien, og at de omhyggeligt havde kontrolleret prisfastsættelsesaftalerne. De har ligeledes indgået aftaler, der fastsætter, hvilken producent der meddeler hvilken prisforhøjelse til hvilken kunde. CPT-producenterne har endvidere aftalt deres markedsandele og er blevet enige om produktionsbegrænsninger, der er koordineret med henblik på at nedsætte det overskydende udbud og forhøje eller opretholde priserne. De har endvidere udvekslet følsomme forretningsoplysninger

vedrørende produktionen og forventet kapacitet, gennemført og planlagt afsætning, forventninger vedrørende fremtidig efterspørgsel, prisfastsættelse og prisstrategi, almindelige salgsbetingelser, kunder samt forhandlinger om priser og mængder med kunderne.

- 16 I 123. og 124. betragtning til den anfægtede afgørelse er det anført, at ved afslutningen af en indledende periode, hvorunder CPT havde været genstand for drøftelser under de samme møder som dem, der vedrørte CDT, blev der fra efteråret 1998 påbegyndt organisering af jævnlige multilaterale møder, de såkaldte »CPT glass meetings«, først i Asien (herefter »de asiatiske glasmøder«), mellem de asiatiske virksomheder, der udgjorde kartellets kerne, nemlig Chunghwa, Samsung SDI, [fortrolig], [fortrolig] og LGE, hver måned eller hvert kvartal, hvorved disse møder var tilknyttet bilaterale kontakter og hyppig udveksling af oplysninger mellem producenterne på verdensplan. Fra 1999 begyndte de asiatiske virksomheder herefter at udvide kartellets medlemskreds med henblik på at lade det omfatte alle de væsentligste asiatiske producenter samt europæiske producenter. [Fortrolig], MEI, Philips, Thomson og sagsøgeren tilsluttede sig således kartellet. Der blev ført bevis for, at de europæiske virksomheder, Philips og Thomson havde deltaget, efter at der i foråret 1999 var indledt en antidumpingprocedure i Europa vedrørende importen af asiatisk 14 tommers CPT. Herefter godtgør beviserne, at der ligeledes blev afholdt glasmøder (herefter »glasmøder«) i Europa (herefter »de europæiske glasmøder«). I 2002-2003 ændrede de asiatiske glasmøder endvidere form og blev organiseret med to platforme, som vedrørte producenterne af CPT indarbejdet i Asien, og som dels omfattede møder mellem Samsung SDI, MTPD og koncernen LG Philips Displays (herefter »LPD-koncernen«, i stedet for LGE og Philips, som havde solgt deres aktiviteter inden for CPT til denne koncern), benævnt »SML«, som hovedsageligt vedrørte mellemstore og ekstra store CPT, dels møder om Sydøstasien mellem Samsung SDI, LPD-koncernen, MTPD, Chunghwa og [fortrolig], benævnt »ASEAN«, der hovedsageligt vedrørte små og mellemstore CPT.
- 17 Kommissionen har anført, at selv om de europæiske glasmøder om CPT angiveligt blev organiseret og gennemført uafhængigt af møderne afholdt i Asien, deltog de samme virksomheders datterselskaber og af og til de samme samarbejdspartnere i møder med konkurrenterne i både Europa og i Asien. Kommissionen fandt således, at de europæiske og asiatiske glasmøder var indbyrdes forbundet, for så vidt som de behandlede de samme emner, og den samme type oplysninger blev udvekslet på disse, og dette, selv om dokumenterne i sagsakterne ikke beskrev, at der fandtes en central, fælles organisation. I denne henseende var de europæiske glasmøder ifølge den anfægtede afgørelse en udvidelse af de asiatiske glasmøder, og de vedrørte nærmere bestemt markedsbetingelserne og priserne i Europa, mens møderne afholdt inden for rammerne af kartellet i Asien var af verdensomspændende art og således ligeledes vedrørte Europa. Endvidere blev aftalerne om det europæiske marked indgået under møder, der fandt sted i både Europa og Asien, og de udbudte priser var genstand for jævnlig opfølgning, idet de asiatiske priser blev benyttet som indikatorer ved undersøgelsen af det europæiske prisniveau.
- 18 Endelig fastslog Kommissionen for det første hvad angår sagsøgerens deltagelse i CPT-kartellet, at virksomheden havde deltaget direkte heri ved at medvirke i bilaterale kontakter mellem den 16. maj 2000 og den 11. april 2002 med størstedelen af de virksomheder, der udgjorde kernen i det nævnte kartel, hvorunder de samme typer drøftelser, som under visse glasmøder havde fundet sted, samt ved at deltage i visse af de såkaldte glasmøder fra 12. april 2002. For det andet anførte Kommissionen, at MTPD, som MEI og sagsøgeren havde udøvet en afgørende indflydelse på, fra den 1. april 2003 uden afbrydelse havde fortsat sin deltagelse i CPT-kartellet både hvad angår udveksling af følsomme forretningsoplysninger herom, ved bilaterale kontakter mellem de virksomheder, der deltog i de europæiske glasmøder, og ved at deltage i de verdensomspændende SML- og ASEAN-møder, der blev afholdt i Asien. Kommissionen konkluderede følgelig, at sagsøgeren dels var ansvarlig for den overtrædelse, virksomheden selv direkte havde begået, inden MTPD blev oprettet, dels, solidarisk med Panasonic, for den af MTPD begåede overtrædelse, der skulle regnes fra oprettelsen af sidstnævnte.

- 19 Med henblik på fastsættelse af størrelsen af den bøde, som sagsøgeren skulle pålægges, baserede Kommissionen sig på retningslinjerne for beregning af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a) i forordning nr. 1/2003 (EUT 2006 C 210, s. 2, herefter »2006-retningslinjerne«).
- 20 Kommissionen fandt indledningsvis for at fastsætte bødens grundbeløb, at der for at fastsætte værdien af de produkter, der var forbundet med overtrædelsen som omhandlet i 2006-retningslinjernes punkt 13, skulle tages hensyn til den gennemsnitlige årlige værdi af den »reelle« afsætning under hele CPT-kartellets varighed, som dels var udgjort af den afsætning, som var forbundet med CPT, der blev solgt direkte til kunder i EØS af en af modtagerne af den anfægtede afgørelse (herefter »direkte afsætning til EØS«), dels af den afsætning, der var forbundet med CPT, som inden for den samme koncern blev integreret i et endeligt produkt og senere solgt af en af modtagerne af den anfægtede afgørelse til kunder i EØS (herefter »direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer«). Ifølge 1021., 1026. og 1029. betragtning til den nævnte afgørelse svarede den første »reelle« afsætning af CPT – solgt som sådan eller integreret i endelige produkter – til afsætningen i EØS under CPT-kartellets varighed, som blev foretaget af en af modtagerne af den anfægtede afgørelse til en ekstern kunde. Kommissionen tog derimod ikke hensyn til de »indirekte salg«, der svarede til værdien af de CPT, der blev solgt af en af den anfægtede afgørelses modtagere til kunder uden for EØS, der herefter integrerede dem i endelige produkter, som de solgte i EØS.
- 21 Kommissionen anførte endvidere, at Panasonic og sagsøgeren havde deltaget i kartellet inden oprettelsen af MTPD, og at de var fortsat med at deltage heri efter oprettelsen af dette selskab med dette som mellemed. Kommissionen fandt endvidere, at der, selv om sagsøgerens deltagelse i CPT-kartellet ikke blev afbrudt, skulle sondres mellem to perioder for at beregne størrelsen af de bøder, som denne skulle pålægges, nemlig på den ene side perioden inden oprettelsen af MTPD, for hvilken Panasonic og sagsøgeren blev fundet individuelt ansvarlige som følge af deres direkte deltagelse i CPT-kartellet, og på den anden side perioden efter oprettelsen af MTPD, for hvilken Panasonic og sagsøgeren blev holdt ansvarlige solidarisk med MTPD. Hvad angår perioden inden oprettelsen af MTPD tog Kommissionen hensyn til den gennemsnitlige værdi af moderselskabernes »reelle« individuelle afsætning, mens den for perioden efter selskabets oprettelse tog hensyn til værdien af MTPD's afsætning for at afspejle denne virksomheds økonomiske magt. Sidstnævnte afsætning omfattede både MTPD's direkte afsætning til EØS og den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer mellem MTPD på den ene side og Panasonic og sagsøgeren på den anden side.
- 22 Hvad angår værdien af afsætningen, som blev benyttet til at beregne det ekstrabeløb omfattet af grundbeløbet, som Kommissionen har pålagt hvert af MTPD's moderselskaber, er dette fastsat under hensyn til ikke alene den gennemsnitlige årlige værdi af hvert moderselskabs CPT-afsætning inden oprettelsen af MTPD, men ligeledes under hensyn til en del af sidstnævntes CPT-afsætning, der svarer til hvert moderselskabs aktieandel i dets kapital.
- 23 Kommissionen fandt i denne forbindelse under hensyn til overtrædelsens grovhed, at den del af værdien af afsætningen, der skal tages hensyn til ved fastsættelsen af grundbeløbet, for alle de berørte virksomheder skulle fastsættes til 18% for CPT-kartellet og til 19% for CDT-kartellet, hvilken procentsats ganges med varigheden af deres respektive deltagelse i overtrædelsen på et proportionelt grundlag og afrundet nedad til nærmeste måned. Uafhængigt af varigheden af virksomhedernes deltagelse i CPT-kartellet og med henblik på at afskrække dem fra at indgå horisontale aftaler om prisfastsættelse og markedsopdeling inkluderede Kommissionen i grundbeløbet for de bøder, der skulle pålægges Panasonic og sagsøgeren, endvidere det ekstrabeløb, der følger af procentdelen 18%, som skulle anvendes på værdien af den for CPT-kartellet relevante afsætning.
- 24 Kommissionen fandt endvidere, at der ikke var skærpende omstændigheder, og den fandt heller ikke formildende omstændigheder i forhold til sagsøgeren, som kunne begrunde en justering af grundbeløbet.

25 I betragtning af, at sagsøgerens omsætning blev anset for særlig betydelig og gik ud over de varer, der var omfattet af overtrædelsen, anvendte Kommissionen endelig en afskrækkelsesfaktor på 10% af størrelsen af den bøde, som sagsøgeren skulle pålægges.

26 Artikel 1 og 2 i den anfægtede afgørelses dispositive del har følgende ordlyd:

»*Artikel 1*

[...]

2. Følgende virksomheder har overtrådt artikel 101 [...] [TEUF] og EØS-aftalens artikel 53 ved i de anførte tidsrum at have deltaget i et samlet og vedvarende kompleks af aftaler og samordnet praksis inden for [CPT]-sektoren:

[...]

c) Panasonic [...] fra den 15. juli 1999 til den 12. juni 2006

d) Toshiba [...] fra den 16. maj 2000 til den 12. juni 2006

e) [MTPD], fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006

[...]

Artikel 2

[...]

2. For den ovenfor i artikel 1, stk. 2, omhandlede overtrædelse er der pålagt følgende bøder:

[...]

f) Panasonic [...]: 157 478 000 [EUR]

g) Toshiba [...]: 28 048 000 [EUR]

h) Panasonic [...], Toshiba [...] og [MTPD], solidarisk hæftende: 86 738 000 [EUR]

i) Panasonic [...] og [MTPD], solidarisk hæftende: 7 885 000 [EUR]

[...]«

Retsforhandlinger og parternes påstande

27 Sagsøgeren har anlagt nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 20. februar 2013.

28 Da sammensætningen af Rettens afdelinger er blevet ændret, er den refererende dommer blevet tilknyttet Tredje Afdeling, hvorfor sagen følgerig er blevet henvist til denne afdeling.

- 29 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Afdeling) besluttet at åbne den mundtlige forhandling og i henhold til artikel 64 i procesreglementet af 2. maj 1991 som foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse stillet parterne visse skriftlige spørgsmål. Parterne efterkom Rettens anmodninger inden for den fastsatte frist.
- 30 Parterne har afgivet indlæg og besvaret Rettens mundtlige spørgsmål under retsmødet den 11. november 2014. Under retsmødet blev det besluttet at opfordre parterne til at fremsætte deres eventuelle bemærkninger til Domstolens dom af 12. november 2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen (sag C-580/12 P, Sml.), inden for ti dage regnet fra afsigelsen af denne dom, hvilken frist blev forlænget til den 28. november 2014 for Kommissionens vedkommende på denne institutions begæring.
- 31 Ved skrivelser indleveret til Rettens Justitskontor henholdsvis den 21. og den 28. november 2014 har sagsøgeren og Kommissionen efterkommet denne anmodning.
- 32 Den mundtlige forhandling blev afsluttet den 5. december 2014.
- 33 Ved kendelse af 26. maj 2015 har Retten besluttet at genåbne den mundtlige forhandling i henhold til artikel 62 i procesreglementet af 2. maj 1991.
- 34 Som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, som er fastsat i artikel 64 i procesreglementet af 2. maj 1991, har Retten opfordret parterne til at fremsætte deres eventuelle bemærkninger til generaladvokat Wathelets forslag til afgørelse i sagen InnoLux mod Kommissionen (C-231/14 P, Sml.). Parterne har efterkommet denne opfordring inden for den fastsatte frist. Parterne har herefter fremsat deres bemærkninger til de svar, der blev afgivet som led i foranstaltningerne med henblik på sagens tilrettelæggelse, og navnlig til bødernes beregning og størrelse.
- 35 Den mundtlige forhandling blev afsluttet den 10. juli 2015.
- 36 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:
- Den anfægtede afgørelses artikel 1, stk. 2, litra d), annulleres.
 - Den anfægtede afgørelses artikel 1, stk. 2, litra e), annulleres.
 - Den anfægtede afgørelses artikel 2, stk. 2, litra g), annulleres, eller subsidiært nedsættes bøden til et beløb, som Retten måtte finde passende.
 - Den anfægtede afgørelses artikel 2, stk. 2, litra h), annulleres, eller subsidiært annulleres denne bestemmelse, for så vidt som sagsøgeren erklæres solidarisk ansvarlig, eller subsidiært nedsættes bøden til et beløb, som Retten måtte finde passende.
 - Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.
- 37 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:
- Frifindelse.
 - Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

- 38 Sagsøgeren tilsigter med sine første to påstande principalt at opnå en delvis annullation af den anfægtede afgørelse, og med sin tredje og fjerde påstand tilsigter virksomheden subsidiært at opnå, at den bøde, som virksomheden er blevet pålagt ved denne afgørelse, annulleres eller nedsættes.
- 39 Først undersøges den første og anden påstand om delvis annullation af den anfægtede afgørelse.

Om de principale påstande om delvis annullation af den anfægtede afgørelse

- 40 Sagsøgeren har til støtte for disse påstande gjort fem anbringender gældende. Det første, andet og tredje anbringende vedrører fejl, som den anfægtede afgørelse er behæftet med, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse i perioderne fra den 16. maj 2000 til den 11. april 2002, fra den 12. april 2002 til den 31. marts 2003 og fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006. Det fjerde anbringende vedrører en fejl, som den anfægtede afgørelse er behæftet med, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var solidarisk ansvarlig for MTPD's deltagelse i den begåede overtrædelse fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006. Det femte anbringende, der er fremsat subsidiært, vedrører fejl, som den anfægtede afgørelse er behæftet med, idet det i denne konkluderes, at MTPD var ansvarlig for at have deltaget i den begåede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006.
- 41 Indledningsvis undersøges det første anbringende, herefter det andet, det fjerde og tredje anbringende og endelig det femte anbringende.

Det første anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med fejl, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse mellem den 16. maj 2000 og den 11. april 2002.

- 42 Dette anbringende består af fire led. Det første led vedrører en tilsidesættelse af retten til forsvar, idet sagsøgeren ikke er blevet hørt om den dag, som er lagt til grund i den anfægtede afgørelse for sagsøgerens angivelige tilslutning til den foreholdte overtrædelse. Det andet og tredje led vedrører urigtige skøn vedrørende kvalificeringen af visse bilaterale møder som værende en del af en samlet og vedvarende overtrædelse. Det fjerde led vedrører en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, idet Kommissionen har anvendt forskellige bevisregler for at udelukke en anden virksomheds, [fortrolig], deltagelse i CPT-kartellet, på trods af at denne deltog i visse bilaterale møder i Europa samt i de europæiske glasmøder i den samme periode som sagsøgeren.
- 43 Først undersøges det andet og tredje led samlet.
- 44 I forbindelse med det første anbringendes andet led har sagsøgeren gjort gældende, at selv om det antages, at Retten fastslår, at mødet den 16. maj 2000, som blev afholdt mellem sagsøgeren og Philips, havde et konkurrencebegrænsende formål, var det ikke en del af den enkelte og vedvarende overtrædelse, der er fastslået ved den anfægtede afgørelse.
- 45 Som led i det tredje led har sagsøgeren anført, at ingen af de øvrige bilaterale kontakter, som Kommissionen har opgjort i den anfægtede afgørelse, og som var sporadiske og uden indbyrdes forbindelse, fremviste samme kendetegn som glasmøderne, der angiveligt fandt sted i samme periode, eller indeholdt oplysninger om aftaler, der blev indgået under kartelmøderne.
- 46 Det bemærkes, at det er ubestridt mellem parterne, at sagsøgeren hverken deltog i de asiatiske glasmøder, fra 1997 til 2002, eller i de europæiske glasmøder, fra 1999 til 2005, men at virksomheden mellem den 16. maj 2000 og den 11. april 2002 havde ni bilaterale kontakter, navnlig med tre deltagere i de nævnte møder, nemlig Samsung SDI hvad angår de førstnævnte møder og Thomson og Philips

hvad angår de sidstnævnte møder. Sagsøgeren har gjort gældende, at selv om det antages, at disse kontakter indebar en konkurrencebegrænsende adfærd fra de deltagende virksomheders side, forelå der ingen beviser, som godtgjorde, at virksomheden ved disse kontakter blev oplyst om, at den angivelige enkelte og vedvarende overtrædelse fandtes, således at virksomheden kunne anses for at være impliceret i denne fra foråret 2000.

- 47 Sagsøgeren har i denne henseende gjort gældende, at Kommissionen i 126., 274., 279., 287., 313., 502. og 686. betragtning til den anfægtede afgørelse har støttet sig på beviser, som ligger forud for den dato, der anses som virksomhedens tilslutning til CPT-kartellet, nemlig den 16. maj 2000, og at visse af disse ikke er nævnt i klagepunktsmeddelelsen, med henblik på at fastslå dels, at sagsøgeren havde kendskab til glasmøderne, dels at virksomhedens strategi var at deltage heri gennem bilaterale kontakter. Endvidere var de beviser, som Kommissionen støttede sig på for at konkludere, at sagsøgeren havde fået kendskab til CPT-kartellets eksistens gennem en konkurrent, nemlig [fortrolig], der havde deltaget i glasmøderne, for indirekte og generelle, mens virksomhedens konkurrenters angivelige forsøg på at implicere den i det nævnte kartel vedrørte [fortrolig].
- 48 Det fremgår af parternes processkrifter, at de er uenige om bevisværdien af de beviser, som Kommissionen har lagt vægt på i den anfægtede afgørelse for at finde, at sagsøgeren for det første havde kendskab til den konkurrencebegrænsende adfærd, som var planlagt eller gennemført af deltagerne i de asiatiske og europæiske glasmøder, samt til de fælles mål, som sidstnævnte forfulgte, eller at virksomheden med rimelighed kunne forudse dem og var indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko, og for det andet at sagsøgeren havde til hensigt at bidrage til gennemførelsen af de samme formål med sin egen adfærd.
- 49 I betragtning af de pågældende overtrædelsers art og arten og alvoren af de hertil knyttede sanktioner bemærkes det, at princippet om uskyldsformodning, som det bl.a. fremgår af artikel 48, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder samt af artikel 6, stk. 2, i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, der blev undertegnet i Rom den 4. november 1950 (herefter »EMRK«), bl.a. finder anvendelse på procedurer vedrørende tilsidesættelse af konkurrencereglerne for virksomheder, som kan medføre bøder eller tvangsbøder (jf. Rettens dom af 10.10.2014, sag T-68/09, Soliver mod Kommissionen, Sml., præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 Det følger af det ovenstående, at Kommissionen skal føre et retligt fyldestgørende bevis for, at de omstændigheder, som udgør overtrædelsen, faktisk foreligger, og for de omstændigheder, som udgør en overtrædelse af artikel 101 TEUF (Domstolens dom af 17.12.1998, sag C-185/95 P, Baustahlgewebe mod Kommissionen, Sml. I, s. 8417, præmis 58, og af 8.7.1999, sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, Sml. I, s. 4125, præmis 86), samt at hvis der foreligger en tvivl, skal dette komme den virksomhed til gode, der er adressat for afgørelsen, hvorved en overtrædelse fastslås (jf. Rettens dom af 24.3.2011, sag T-379/06, Kaimer m.fl. mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis). Kommissionen skal i den forbindelse navnlig føre bevis for samtlige de elementer, der gør det muligt at konkludere, at en virksomhed har deltaget i den pågældende overtrædelse, og at den er ansvarlig for de forskellige elementer, som den omfatter (Domstolens dom Kommissionen mod Anic Partecipazioni, præmis 86). Det følger heraf, at en virksomheds deltagelse i et kartel ikke kan udledes af en spekulation, der foretages på grundlag af upræcise elementer (jf. dom Soliver mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 49, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).
- 51 Det skal således undersøges, om de beviser, som Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede afgørelse, er tilstrækkeligt troværdige, præcise og samstemmende til at understøtte den faste overbevisning om, at sagsøgeren har deltaget i CPT-kartellet.

- 52 Det bemærkes i den forbindelse, at det forhold, at der foreligger en samlet og vedvarende overtrædelse, ikke nødvendigvis betyder, at en virksomhed, der deltager i et eller flere aspekter, kan holdes ansvarlig for den samlede overtrædelse. Kommissionen skal endvidere bevise, at denne virksomhed var bekendt med de andre virksomheders konkurrencebegrænsende aktiviteter på europæisk niveau, eller at den med rimelighed kunne forudse dem. Den blotte omstændighed, at der i henseende til formålet er identitet mellem en aftale, som en virksomhed har deltaget i, og et mere omfattende kartel, er ikke tilstrækkeligt til at anse virksomheden for at have deltaget i det omfattende kartel. Artikel 101, stk. 1, TEUF finder nemlig ikke anvendelse, medmindre der er en fælles hensigt blandt de pågældende parter (jf. dom *Soliver mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 49, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).
- 53 Det er således kun, såfremt virksomheden i forbindelse med sin deltagelse i denne aftale vidste eller burde have vidst, at den dermed indgik i det mere omfattende kartel, at dens deltagelse i den pågældende aftale kan betragtes som udtryk for dens deltagelse i det mere omfattende kartel (Rettens dom af 20.3.2002, sag T-28/99, *Sigma Technologie mod Kommissionen*, Sml. II, s. 1845, præmis 45, af 16.11.2011, sag T-59/06, *Low & Bonar og Bonar Technical Fabrics mod Kommissionen*, ikke trykt i *Samling af Afgørelser*, præmis 61, og af 30.11.2011, sag T-208/06, *Quinn Barlo m.fl. mod Kommissionen*, Sml. II, s. 7953, præmis 144). Med andre ord skal det godtgøres, at virksomheden har haft til hensigt ved sin egen adfærd at bidrage til de fælles mål, deltagerne som helhed har fulgt, og at den har haft kendskab til de konkrete handlinger, som de øvrige virksomheder har planlagt eller foretaget med de samme mål for øje, eller at den med rimelighed har kunnet forudse dem og været indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko (jf. dom *Soliver mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 49, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 Den berørte virksomhed skal således have kendskab til det omfattende kartels generelle rækkevidde og grundlæggende kendetegn (jf. dom *Soliver mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 49, præmis 64 og den deri nævnte retspraksis).
- 55 Det følger heraf, at Kommissionen for at godtgøre, at sagsøgeren deltog i en samlet og vedvarende overtrædelse knyttet til CPT, ikke kan begrænse sig til at godtgøre, at kontakterne mellem sagsøgeren og dennes konkurrenter mellem den 16. maj 2000 og den 11. april 2002 var af konkurrencebegrænsende art, men ligeledes skal godtgøre, at sagsøgeren havde kendskab til eller med rimelighed kunne anses for at have kendskab dels til, at kontakterne var en del af en samlet plan og tilsigtede at bidrage til gennemførelsen af det formål, som blev forfulgt med det omfattende kartel, og dels til kartellets generelle rækkevidde og grundlæggende kendetegn.
- 56 Som sagsøgeren har gjort gældende, og som det er bemærket ovenfor i præmis 52, er den blotte omstændighed, at der i henseende til formålet er identitet mellem genstanden for de møder, som virksomheden har deltaget i, og det omfattende CPT-kartel, samt at virksomheden har haft kontakt med de virksomheder, hvis deltagelse i det nævnte kartel var godtgjort, såfremt der ikke foreligger aspekter, der godtgør sagsøgerens kendskab til eksistensen eller indholdet af de aftaler eller samordnede praksis, der er aftalt under glasmøderne, ikke tilstrækkeligt til at bevise et sådant kendskab til dette kartel (Rettens dom af 15.3.2000, forenede sager T-25/95, T-26/95, T-30/95 - T-32/95, T-34/95 - T-39/95, T-42/95 - T-46/95, T-48/95, T-50/95 - T-65/95, T-68/95 - T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95, *Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen*, Sml. II, s. 491, præmis 4112).
- 57 Det skal følgelig undersøges, om de beviser, som Kommissionen har omtalt i den anfægtede afgørelse, godtgør, at sagsøgeren på datoen for dennes angivelige tilslutning til CPT-kartellet, nemlig den 16. maj 2000, havde kendskab til eller rent faktisk var blevet holdt underrettet om CPT-kartellets eksistens af sine konkurrenter, og at virksomheden ved sin egen adfærd ville bidrage til de fælles mål, som blev forfulgt af alle deltagerne i det nævnte kartel.

- 58 Med henblik på at underbygge konklusionen om, at sagsøgeren, selv om denne ikke deltog i glasmøderne før april 2002, blev holdt indirekte underrettet om CPT-kartellet af visse konkurrenter (313., 498.-500., 502., 511., 546. og 686. betragtning til den anfægtede afgørelse), som forsøgte at inddrage sagsøgeren i kartellet (502. og 511. betragtning til den anfægtede afgørelse), fremgår det i den forbindelse af afgørelsen, at Kommissionen har henvist til beviserne omtalt i 264.-270., 273., 274., 278., 279., 287. og 502. betragtning hertil samt til erklæringerne fra de virksomheder, som havde anmodet om bødenedsættelse, der fremgår af 126. (fodnote 176) og 549.-552. betragtning til afgørelsen.
- 59 For det første skal det, uden at det er nødvendigt at tage stilling til, om Kommissionen med føje kunne støtte sig på beviser, der lå før den dato, hvor sagsøgeren angiveligt tilsluttede sig CPT-kartellet, for at godtgøre, at virksomheden på denne dato havde kendskab til kartellets eksistens eller den konkurrencebegrænsende adfærd, som de deltagende virksomheder havde planlagt eller gennemført, eller at virksomheden med rimelighed kunne forudse dem, blot fastslås, at disse forhold med undtagelse af mødet den 14. januar 1998, som sagsøgeren deltog i, vedrørte [fortrolig] og ikke sagsøgeren.
- 60 I modsætning til konklusionen i 502. betragtning til den anfægtede afgørelse, og som det fremgår af 273.-279. betragtning til denne afgørelse, og som sagsøgeren med føje har anført, var de øvrige karteldeltagende virksomheders forsøg i CPT-kartellets første år, dvs. i 1998 og 1999, herunder [fortrolig], på at tilskynde andre virksomheder til at deltage heri nemlig ligeledes rettet mod [fortrolig] og ikke sagsøgeren. Ud over de omstændigheder, som er bemærket i 69. og 926. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter sagsøgeren på den ene side var en mindretalsaktionær, der ejede en andel på mellem 20 og 30% af dette joint venture, som var oprettet med [fortrolig], [fortrolig] og [fortrolig], og denne virksomhed på den anden side ligeledes havde deltaget i CPT-kartellet, har Kommissionen i den nævnte afgørelse ikke godtgjort nogen forbindelse mellem den nævnte sagsøger og [fortrolig]. Selv om Kommissionen ligeledes har sendt klagepunktsmeddelelsen til [fortrolig], skal det i den forbindelse bemærkes, at sidstnævnte ikke var adressat for den anfægtede afgørelse. Som sagsøgeren har gjort gældende, fremgår det endvidere ikke af den nævnte afgørelse, at Kommissionen har tilregnet denne ansvaret for [fortrolig]'s adfærd. Kommissionen har nemlig i den anfægtede afgørelse sørget for at sondre mellem de to enheder.
- 61 Det følger heraf, at Kommissionens argument om, at [fortrolig]'s repræsentant ved mødet den 20. oktober 1999 handlede på hele koncernens vegne, da han meddelte, at sagsøgeren havde til hensigt at »flytte sin serie med 33 tommer fra sin fabrik i Japan til Indonesien i 2001«, ikke kan tiltrædes. En sådan overvejelse fremgår i øvrigt ikke af den anfægtede afgørelse, hvori Kommissionen blot bemærkede, at [fortrolig] under dette møde oplyste Chunghwa om udviklingen med hensyn til forhøjelse af dens priser for CPT på 14 og 22 tommer til specifikke kunder.
- 62 For det andet omtaler uddragene af referaterne fra møderne den 10. og 20. maj og 23. august 1999, der er nævnt i 279. betragtning til den anfægtede afgørelse, ligesom referatet fra mødet den 21. september 1999, der fremgår af 287. betragtning til denne afgørelse, blot den omstændighed, at deltagerne i CPT-kartellet agtede at kontakte [fortrolig], som [fortrolig] havde haft jævnlige kontakter med. I modsætning til hvad der er anført i 280. betragtning til denne afgørelse, vedrørte [fortrolig]'s repræsentants erklæring under mødet den 23. august 1999, hvorefter [fortrolig] havde til hensigt at organisere et møde med flere højtplacerede ansvarlige for »Toshiba« med henblik på at overtale dem til at følge den aftalte prisforhøjelse, ikke sagsøgeren, men [fortrolig]. Denne erklæring er nemlig omtalt i et afsnit af referatet fra det nævnte møde med overskriften [fortrolig], som henviser til den forsinkede gennemførelse af prisforhøjelsen i Indonesien. Den omstændighed, at den af denne erklæring berørte virksomhed ikke var sagsøgeren, stemmer ligeledes overens med den opgave, der var overdraget [fortrolig], og som bestod i at forsyne [fortrolig] med ajourførte oplysninger om det pågældende marked.

- 63 I modsætning til Kommissionens konklusion i 280. og 995. betragtning til den anfægtede afgørelse godtgør disse beviser således ikke, at sagsøgeren rent faktisk blev holdt underrettet af [fortrolig] om CPT-kartellet.
- 64 Hvad angår mødet den 14. januar 1998, som er omtalt i fodnote 169 i den anfægtede afgørelse og beskrevet i fodnote 131 i klagepunktsmeddelelsen, hvorunder sagsøgerens næstformand foreslog, at de virksomheder, der deltog i CDT-kartellets møder, sendte repræsentanter til Japan, Korea og Taiwan med henblik på at skabe bilaterale kontakter med de japanske virksomheder, der ikke deltog i glasmøderne, skal det bemærkes, at dette møde alene vedrørte CDT og følgelig vedrørte et andet kartel. I 649.-656. betragtning til den anfægtede afgørelse konstaterede Kommissionen nemlig, at på trods af forbindelserne mellem CPT- og CDT-kartellerne udgjorde hele komplekset af aftaler og samordnet praksis, der var forbundet med disse, to adskilte enkelte og vedvarende overtrædelser. Som sagsøgeren har anført i sin replik, vedrører henvisningerne til »CPT« i det pågældende mødereferat i øvrigt »Chunghwa Picture Tubes«, som havde deltaget i dette møde. På denne baggrund, og uden at der er grundlag for at tage stilling til det anførte om, at dette bevis angiveligt skal afvises, fordi det ikke har været påberåbt i klagepunktsmeddelelsen i forhold til CPT-kartellet, kunne Kommissionen ikke lægge dette mødereferat til grund for i 502. betragtning til den anfægtede afgørelse at konkludere, at sagsøgerens strategi var at deltage i CPT-kartellet gennem bilaterale kontakter, eller at sagsøgeren havde kendskab til kartellet.
- 65 I modsætning til Kommissionens argumenter og konklusionerne i den anfægtede afgørelse er den omstændighed, at der under visse glasmøder, nemlig især møderne den 7. marts, 10. og 20. maj, 23. august, 21. september og 20. oktober 1999 samt den 20. marts og 20. november 2001, blev omtalt følsomme forretningsoplysninger om sagsøgerens afsætningsmængder, produktionskapaciteter og udbudte priser, ikke tilstrækkelig til, at det kan lægges til grund, at virksomheden havde kendskab til CPT-kartellets eksistens, og at den havde til hensigt at bidrage til de med kartellet forfulgte mål. Umiddelbart har Kommissionen ikke godtgjort, at de oplysninger, som deltagerne i disse møder udvekslede, vedrørte sagsøgeren, og at henvisningerne til »TSB«, der fremgik af mødereferaterne, som Kommissionen lagde til grund for at godtgøre, at sagsøgeren deltog i CPT-kartellet, netop vedrørte denne og ikke [fortrolig].
- 66 Det skal i den forbindelse bemærkes, at den omstændighed, at akronymene, der svarer til de forskellige selskabers navne, såsom »TSB, [fortrolig] eller [fortrolig], af og til er blevet anvendt i de samme mødereferater, ikke er tilstrækkelig til at antage, at deltagerne systematisk sondrede mellem sagsøgeren og [fortrolig]. Disse henvisninger skal nemlig læses i deres sammenhæng. Det skal fastslås, at referaterne fra møderne den 7. marts, 21. september og 10. maj 1999 henviser til tv-producenter med hjemsted i Sydøstasien, som var [fortrolig]'s kunder, hvilket stemmer overens med 279. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter deltagerne under det asiatiske glasmøde den 22. juni 1999 undersøgte prisforhøjelserne, idet de ligeledes henviste til denne virksomhed og til Aiwa, som den var den største leverandør til.
- 67 Endvidere kan erklæringen fra [fortrolig]'s repræsentant under et møde, som blev afholdt den 6. marts 2000 med [fortrolig], og som er omtalt i 330. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter »TSB uden tvivl ville følge efter, hvis GSM besluttede at forhøje sine priser«, ikke fortolkes således, at den omfatter sagsøgeren, idet man vanskeligt kan forestille sig, at strategien for en virksomhed, hvoraf sagsøgeren ejer et mindretal, har betydning for sagsøgerens prispolitik, og endnu mindre at den binder denne. Det fremgår desuden af sagsøgerens svar på klagepunktsmeddelelsen, at [fortrolig] fastsatte sine priser selvstændigt, og at dens ansatte ikke havde beslutningskompetence uden for denne. Endvidere kan den omstændighed alene, at [fortrolig] har besluttet at følge en eventuelt aftalt prisforhøjelse, der er planlagt under glasmøderne, ikke give anledning til at fastslå, at denne underrettede sagsøgeren. Endelig godtgør omtalen af, at »det japanske hovedsæde« planlagde at overføre visse produktionsserier til sine fabrikker i Thailand eller Indonesien, heller ikke, at sagsøgeren var blevet holdt underrettet om den konkurrencebegrænsende praksis, som deltagerne i CPT-kartellet, herunder Chunghwa, planlagde eller havde gennemført, eller de mål, som de forfulgte.

- 68 For det tredje har Kommissionen heller ikke i den anfægtede afgørelse anført, at [fortrolig] på nogen måde havde underrettet sagsøgeren om CPT-kartellets eksistens eller om de mål, som deltagerne heri forfulgte.
- 69 For det fjerde og selv om det forudsættes, som Kommissionen har konkluderet i 287. betragtning til den anfægtede afgørelse, at det kan antages, at sagsøgeren havde kendskab til møderne i CPT-kartellet, findes der ikke noget bevis for, at sagsøgeren havde til hensigt ved sin egen adfærd at bidrage til de fælles mål, som alle deltagerne i dette kartel forfulgte.
- 70 I modsætning til hvad Kommissionen har anført i sine processkrifter, godtgør uddraget af de noter, som er udarbejdet af en af Chunghwas ansatte under glasmødet den 21. september 1999, der gengiver det, som en ansat hos [fortrolig] havde anført vedrørende en skrivelse, som sagsøgeren («TSB's japanske hovedsæde») havde sendt til [fortrolig], hvori sagsøgeren anmodede denne om ikke at deltage i glasmøderne, ikke, at sagsøgeren havde foretaget det præcise valg ikke at deltage i de nævnte møder, og giver i lighed med Rettens dom af 6. marts 2012, UPM-Kymmene mod Kommissionen (sag T-53/06, ikke trykt i Samling af Afgørelser), ikke anledning til at antage, at sagsøgeren havde kendskab til CPT-kartellets eksistens, og at selskabet havde til hensigt ved sin egen adfærd at bidrage til de fælles mål, som deltagerne i dette kartel forfulgte. Som sagsøgeren har gjort gældende, viser dette uddrag nærmere, at virksomheden ikke ønskede, at [fortrolig] deltog i glasmøderne.
- 71 For det femte og i modsætning til Kommissionens konklusion i 498., 499. og 995. betragtning til den anfægtede afgørelse følger det heller ikke af de mundtlige erklæringer fra tre virksomheder, der havde anmodet om bødenedsættelse, hvilke erklæringer i 126. betragtning til denne afgørelse kvalificeres som »samstemmende beviser for sagsøgerens involvering i [CPT-kartellet] siden foråret 2000« og er nævnt i fodnote 176 i denne betragtning, at sagsøgeren, selv om virksomheden kun sjældent deltog i de multilaterale møder, generelt blev holdt underrettet gennem [fortrolig].
- 72 Ud over, at denne konstatering er generel, skal det for det første bemærkes, at Chunghwas erklæring af 28. november 2007 henviser til [fortrolig] som deltager i de bilaterale møder og ikke til sagsøgeren. Ifølge denne erklæring deltog visse virksomheder i bilaterale møder med de virksomheder, der deltog i glasmøderne, hvilket gav sidstnævnte mulighed for at udveksle følsomme forretningsoplysninger vedrørende dem, der ikke deltog heri, hvorved deres drøftelser af priser og produktion kunne udvides til disse virksomheder. Denne erklæring omtaler i den forbindelse tre møder mellem virksomheder, der deltog i CPT-kartellet, som blev afholdt den 25. november 1996 og den 23. august og 27. oktober 1999, hvorunder det blev aftalt at kontakte de ikke-deltagende virksomheder. Det skal, som fastslået ovenfor i præmis 62, bemærkes, at referatet af mødet den 23. august 1999, som er omtalt i 279. og 280. betragtning til den anfægtede afgørelse, vedrørte [fortrolig] og ikke sagsøgeren. På samme måde følger det af 291. betragtning til denne afgørelse, at deltagerne i mødet den 27. oktober 1999 foretog en detaljeret undersøgelse af den opdaterede status for virksomhedernes situation, hvoraf [fortrolig] er nævnt, mens sagsøgeren ikke nævnes heri.
- 73 For det andet har Chunghwa i sin efterfølgende mundtlige erklæring af 16. marts 2009 blot anført, at sagsøgeren deltog i bilaterale og multilaterale møder. I denne erklæring præciseres imidlertid ikke, om der ved »Toshiba« henvises til hovedsædet, og dermed til sagsøgeren, eller til andre juridiske enheder, såsom [fortrolig]. Spørgsmålet, om »Toshibas« angivelige deltagelse i »koncernens« møder på samme måde som de bilaterale møder henviser til sagsøgeren, er således ikke afklaret.
- 74 For det tredje beskriver Samsung SDI's mundtlige erklæring af 13. februar 2008, som der henvises til i 550. betragtning til den anfægtede afgørelse, et møde den 24. november 1998 mellem Samsung SDI, LGE og [fortrolig], hvorunder sidstnævnte virksomhed opfordrede »Tosummit/Toshiba« til at deltage heri, og at denne jævnligt deltog i denne type møder. Som Kommissionen har erkendt i 273. betragtning til den anfægtede afgørelse, og som det fremgår af denne erklæring, henviste denne enhed til [fortrolig] og ikke til sagsøgeren.

- 75 I modsætning til hvad Kommissionen har anført i 550. betragtning til den anfægtede afgørelse med støtte i Samsung SDI's mundtlige erklæring af 12. marts 2009, stod [fortrolig] nær [fortrolig], eftersom denne havde indgået en aftale om teknisk assistance med [fortrolig], og ikke med sagsøgeren.
- 76 Endelig er Samsung SDI's oplysning i dennes mundtlige erklæring af 20. juni 2008, hvorefter sagsøgeren generelt blev holdt underrettet gennem [fortrolig], ikke tilstrækkeligt underbygget. Endvidere er dette bevis, som stammer fra en anden virksomhed end den, der angiveligt har underrettet sagsøgeren, henset til den indirekte karakter, ikke tilstrækkeligt til at konkludere, at sagsøgeren havde kendskab til CPT-kartellets eksistens.
- 77 Det følger heraf, i modsætning til hvad Kommissionen har konkluderet i 548. og 552. betragtning til den anfægtede afgørelse, at de pågældende mundtlige erklæringer ikke bekræfter, at sagsøgeren deltog i CPT-kartellet, og følgelig ikke kan fortolkes således, at de underbygger de samtidige beviser herom (jf. i denne retning Rettens dom af 8.7.2004, forenede sager T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00, JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2501, præmis 219, og af 25.10.2005, sag T-38/02, Groupe Danone mod Kommissionen, Sml. II, s. 4407, præmis 285). Kommissionen har i øvrigt i sine processkrifter anerkendt, at disse mundtlige erklæringer ikke giver nogle detaljer om de bilaterale møder, hvorunder sagsøgeren gennem [fortrolig] er blevet holdt underrettet om de aftaler og samordnet praksis, der var planlagt ved glasmøderne.
- 78 I betragtning af det ovenstående skal det konkluderes, at det følger af de beviser, som Kommissionen har lagt vægt på for at godtgøre, at sagsøgeren havde kendskab til CPT-kartellets eksistens eller indhold før april 2002, både individuelt og i sin helhed, at den ikke retligt fyldestgørende har godtgjort, at sagsøgeren havde kendskab til eller rent faktisk blev holdt underrettet af sine konkurrenter om det samlede CPT-kartellet eksistens, eller at sagsøgeren havde til hensigt med sin egen adfærd at bidrage til de fælles mål, som blev forfulgt af alle karteldeltagerne. På denne baggrund er det under alle omstændigheder ikke nødvendigt at undersøge, om de bilaterale kontakter var konkurrencebegrænsende, og deres eventuelle forbindelse med CPT-kartellet (jf. i denne retning Domstolens dom af 4.7.2013, sag C-287/11 P, Kommissionen mod Aalberts Industries m.fl., Sml., præmis 62 og 63).
- 79 Følgelig tiltrædes det første anbringendes andet og tredje led og i nærværende sag dermed det første anbringende som helhed, uden at det er nødvendigt at tage stilling til tilsidesættelsen af retten til forsvar og af ligebehandlingsprincippet, som er påberåbt til støtte for dette anbringendes første, fjerde og femte led.

Det andet anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med fejl, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse i perioden fra den 12. april 2002 til den 31. marts 2003

- 80 Dette anbringende er opdelt i to led, hvor det første vedrører Kommissionens manglende beføjelser til at fastslå en overtrædelse i henhold til artikel 101 TEUF, og det andet vedrører en fejl forbundet med konklusionen om, at sagsøgeren har deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse.
- 81 Som led i det første led har sagsøgeren gjort gældende, at virksomheden ikke kunne tilregnes overtrædelsen som følge af sin deltagelse i SML-møderne, eftersom Kommissionen hverken har godtgjort, at de aftaler, der blev indgået eller planlagt ved disse møder, blev gennemført i EØS, eller at disse aftaler havde haft en umiddelbar, væsentlig og forudsigelig virkning på EØS-markedet gennem afsætning af forarbejdede produkter. Sagsøgeren har endvidere påberåbt sig en tilsidesættelse af retten til forsvar, idet virksomheden ikke har haft lejlighed til at tage stilling til sidstnævnte argument fra Kommissionens side.

- 82 I forbindelse med det andet led har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen har begået en fejl ved at erklære virksomheden ansvarlig for den enkelte og vedvarende overtrædelse som følge af sagsøgerens deltagelse i fire SML-møder, der blev afholdt i Asien den 12. april, 27. maj og 6. december 2002 samt den 10. februar 2003, hvori Samsung SDI og LPD-koncernen deltog. Sagsøgeren har i den forbindelse gjort gældende, at Kommissionen urigtigt har samlet aktiviteterne, der hører under fire grupper af forskellige møder, nemlig SML-møderne, ASEAN-møderne, de asiatiske glasmøder og de europæiske glasmøder, i én samlet og vedvarende overtrædelse, idet den ved mangel på beviser har anført, at der findes en samlet plan, der forfølger et enkelt økonomisk formål, skønt disse grupper af møder ikke var tilstrækkeligt komplementerende og forbundne. Sagsøgeren har subsidiært gjort gældende, at virksomheden ikke kunne erklæres ansvarlig for den omfattende aftale, idet den ikke var bekendt med dens eksistens og ikke havde til hensigt at bidrage hertil med sin deltagelse i SML-møderne.
- 83 Først skal dette anbringendes andet led og navnlig spørgsmålet, om Kommissionen med føje lagde til grund, at sagsøgeren havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse som følge af sin deltagelse i SML-møderne mellem den 12. april 2002 og den 10. februar 2003, undersøges. Det fremgår i den forbindelse af 313. betragtning til den anfægtede afgørelse, at sagsøgeren fra april 2002 selv begyndte at deltage jævnligt i møderne, og at beviserne vedrørende disse kontakter godtgør, at de blev opretholdt for at give sagsøgeren ajourførte oplysninger og inddrage denne i udviklingen og i fremtidige projekter vedrørende kapacitet, afsætning og priser på verdensplan. Ifølge 502. betragtning til denne afgørelse aftalte deltagerne under det første af disse møder, nemlig mødet den 12. april 2002, som er omtalt i 374. og 375. betragtning til nævnte afgørelse, at samarbejde kontinuerligt, at holde møde hver anden måned, at opretholde det samme prisniveau eller at forhøje priserne i tredje kvartal i 2002, ligesom de aftalte retningslinjer om priser. Endelig er det i 387., 388. og 503. betragtning til denne afgørelse anført, at der ligeledes fandtes beviser, som godtgjorde, at sagsøgerne spillede en aktiv rolle i kartellet.
- 84 Det skal imidlertid bemærkes, at Kommissionen bortset fra de beviser, der godtgør sagsøgerens deltagelse i SML-møderne og mødernes konkurrencebegrænsende formål, hvilket er ubestridt, ikke i den anfægtede afgørelse har præciseret de forhold, som den lagde vægt på for at fastslå, at sagsøgeren havde kendskab til den konkurrencebegrænsende adfærd, som deltagerne i CPT-kartellet havde planlagt eller gennemført, og at virksomheden ikke med sin egen adfærd havde til hensigt at bidrage til de fælles mål, som disse forfulgte.
- 85 Den analyse af referaterne fra SML-møderne, som Kommissionen har foretaget i 374., 375., 377., 384. og 387. betragtning til den anfægtede afgørelse, giver i den forbindelse og under alle omstændigheder ikke mulighed for at udlede, at sagsøgeren havde kendskab til CPT-kartellets eksistens på verdensplan, og at selskabet havde til hensigt at bidrage til de fælles mål, som deltagerne heri forfulgte. Kommissionen har nemlig blot beskrevet genstanden for og den verdensomspændende rækkevidde af disse møder og bemærket, at deltagerne i det første af disse møder angiveligt havde besluttet at fortsætte deres samarbejde på verdensplan. Selv om denne omstændighed måtte være godtgjort, giver den ikke mulighed for at konkludere, at der er godtgjort et kendskab til CPT-kartellets eksistens i den ovenfor i præmis 52 og 53 beskrevne retspraksis' forstand.
- 86 Det følger heraf, uden at det er nødvendigt at undersøge, om SML-møderne var en del af en samlet og vedvarende overtrædelse, at det skal fastslås, at Kommissionen ikke retligt fyldestgørende har godtgjort, at sagsøgeren ved at deltage i fire SML-møder med sin egen adfærd havde til hensigt at bidrage til alle de fælles mål, som de deltagende virksomheder i CPT-kartellet forfulgte, og at sagsøgeren havde kendskab til den konkurrencebegrænsende adfærd, som de nævnte deltagere havde planlagt eller gennemført ved forfølgelsen af disse formål, eller at virksomheden med rimelighed kunne forudse dem og var indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko som omhandlet i den i præmis 52-54 ovenfor nævnte retspraksis. Kendskabet til denne adfærd kan efter en samlet vurdering af de beviser, der er lagt

til grund i den anfægtede afgørelse, heller ikke udledes af, at sagsøgeren indledningsvis havde opretholdt bilaterale kontakter med visse deltagere i CPT-kartellet og herefter deltaget i fire SML-møder med visse af disse deltagere.

- 87 Det andet anbringendes andet led skal derfor tiltrædes, uden at der er grundlag for på dette stadium at tage stilling til Kommissionens kompetence til at fastslå en overtrædelse som omhandlet i artikel 101 TEUF som følge af sagsøgerens deltagelse i SML-møderne.

Det fjerde anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med fejl, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren havde et solidarisk ansvar for MTPD's deltagelse i den begærede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006

- 88 Dette anbringende består af tre led, hvoraf det første vedrører en begrundelsesmangel, det andet vedrører et urigtigt skøn hvad angår sagsøgerens udøvelse af en afgørende indflydelse på joint venture-virksomhedens adfærd, og det tredje vedrører en tilsidesættelse af retten til forsvar, for så vidt som sagsøgeren ikke har fået aktindsigt i Panasonics bemærkninger, der blev fremsat som svar på klagepunktsmeddelelsen og efter høringen.

- 89 Dette anbringendes andet led skal undersøges først.

– Om det andet led

- 90 Sagsøgeren har anført, at MEI havde enekontrol med MTPD ved at eje størstedelen på 64,5%, udpegede de fleste medlemmer af selskabets bestyrelse, hvorved MEI havde kontrol med alle de beslutninger, som dets ledelsesorganer vedtog ved simpelt flertal, valgte selskabets direktør og styrede dets daglige transaktioner. Sagsøgeren ejede således kun en mindretalsandel på 35,5%, men virksomheden havde til gengæld ingen rettigheder, der gik ud over dem, der normalt indrømmes mindretalsaktionærer. Ifølge sagsøgeren fandt Kommissionen med urette – på trods af de beviser, som godtgjorde denne omstændighed, og i modsætning til Bundeskartellamts (de tyske konkurrencemyndigheder) godkendelse af projektet om oprettelsen af MTPD og MEI's erhvervelse af enekontrollen med joint venture-virksomheden – at de rettigheder, der var indført i MTPD's vedtægter og i aftalen om oprettelse af MTPD (aftalen om integration af aktiviteter, herefter »BIA«), gav sagsøgeren en ret til blokering af strategiske foranstaltninger, hvorved sagsøgeren fik en fælles kontrol over denne virksomhed. Ifølge sagsøgeren gav disse rettigheder hverken virksomheden mulighed for at påvirke MTPD's daglige aktiviteter eller dens markedsadfærd eller for at kontrollere priser, markedsføring eller enhver anden del af dens forretningspolitik, og de gav den ingen ledelsesbeføjelser.

- 91 Sagsøgeren har gjort gældende, at virksomheden følgelig, i modsætning til konklusionerne i den anfægtede afgørelse, ikke udgjorde en økonomisk enhed med MTPD, og den var ikke i stand til at udøve en afgørende indflydelse på dennes markedsadfærd og udøvede heller ikke faktisk en sådan indflydelse. Sagsøgeren har i den forbindelse anført, at virksomheden aldrig har udøvet sine angivelige vetorettigheder, og at Kommissionen ikke har godtgjort, at den havde kendskab til MTPD's deltagelse i CPT-kartellet i løbet af perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006.

- 92 Kommissionen har bestridt denne argumentation.

- 93 Det skal i den forbindelse bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at et datterselskabs adfærd kan tilregnes moderselskabet, bl.a. når datterselskabet, selv om det er en selvstændig juridisk person, ikke frit bestemmer sin adfærd på markedet, men i det væsentlige følger instrukser fra moderselskabet, navnlig under hensyn til de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser mellem disse to virksomheder (jf. Domstolens dom af 26.9.2013, sag C-172/12 P, EI du Pont de Nemours mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).

- 94 I en sådan situation, hvor moderselskabet og datterselskabet er en del af samme økonomiske enhed og således udgør én virksomhed i artikel 101 TEUF's forstand, kan Kommissionen nemlig rette en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde, til moderselskabet, uden at der kræves en konstatering af, at sidstnævnte var direkte impliceret i overtrædelsen (dom EI du Pont de Nemours mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 93, præmis 42).
- 95 Det skal ligeledes bemærkes, at for at kunne pålægge et moderselskab ansvaret for et datterselskabs adfærd, kan Kommissionen ikke indskrænke sig til at fastslå, at moderselskabet var i stand til at udøve en afgørende indflydelse på sit datterselskabs adfærd, men den skal ligeledes undersøge, om denne indflydelse faktisk er blevet udøvet (dommen i sagen EI du Pont de Nemours mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 93, præmis 44; jf. Rettens dommen af 11.7.2014, sag T-541/08, Sasol m.fl. mod Kommissionen, Sml., præmis 43, og sag T-543/08, RWE og RWE Dea mod Kommissionen, Sml., præmis 101 og den deri nævnte retspraksis). Det påhviler principielt Kommissionen at påvise, at der har foreligget en sådan afgørende indflydelse, på grundlag af alle de faktiske omstændigheder (jf. Rettens dom af 27.9.2006, sag T-314/01, Avebe mod Kommissionen, Sml. II, s. 3085, præmis 136 og den deri nævnte retspraksis).
- 96 Det forholder sig generelt således, at hvis et moderselskab ejer majoriteten af selskabskapitalen i datterselskabet, giver dette moderselskabet mulighed for effektivt at udøve afgørende indflydelse på datterselskabet og navnlig på datterselskabets adfærd på markedet. Det er således blevet fastslået, at når den kontrol, som et moderselskab effektivt udøver over datterselskabet, hvori moderselskabet ejer 25,001% af indskudskapitalen, svarer til en mindre del af kapitalen, der er langt fra majoriteten, kan det ikke fastslås, at moderselskabet og datterselskabet tilhører samme koncern, inden for hvilken de udgør en økonomisk enhed (jf. i denne retning Rettens dom af 12.7.2011, sag T-132/07, Fuji Electric mod Kommissionen, Sml. II, s. 4091, præmis 182 og den deri nævnte retspraksis).
- 97 En minoritetsandel kan imidlertid give et moderselskab mulighed for at udøve afgørende indflydelse på datterselskabets adfærd på markedet, såfremt der dermed er forbundet rettigheder, som går videre end dem, der normalt indrømmes mindretalsaktionærer, med henblik på at beskytte deres økonomiske interesser, og som, når de vurderes i lyset af en række overbevisende retlige og økonomiske indicier, kan godtgøre, at der er udøvet en afgørende indflydelse på datterselskabets adfærd på markedet. Kommissionen kan således føre bevis for, at der har været udøvet en afgørende indflydelse, ved at basere sig på en række indicier, selv om disse indicier ikke enkeltvis har en tilstrækkelig bevisværdi (dom Fuji Electric mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 96, præmis 183).
- 98 Henset til den omstændighed, at Retten i medfør af artikel 263 TEUF kun skal prøve lovligheden af den anfægtede afgørelse på grundlag af den begrundelse, der er indeholdt i retsakten, skal spørgsmålet om, hvorvidt moderselskabet har udøvet en effektiv ledelseskompetence i forhold til datterselskabet, alene vurderes på grundlag af de beviser, som Kommissionen har anført i den afgørelse, hvorved moderselskabet pålægges ansvaret for overtrædelsen. Det eneste relevante spørgsmål er derfor, om disse elementer udgør bevis for overtrædelsen (jf. dommen i sagen Fuji Electric mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 96, præmis 185 og den deri nævnte retspraksis).
- 99 Det bemærkes endvidere, at Domstolen allerede har fastslået, at den omstændighed, at to af hinanden uafhængige moderselskaber har øvet fælles kontrol med deres datterselskab, principielt ikke er til hinder for, at Kommissionen konstaterer, at det ene af de to moderselskaber og datterselskabet udgør en økonomisk enhed, og at dette også gælder, selv om det pågældende moderselskab råder over en mindre andel af datterselskabets kapital end det andet (jf. i denne retning Domstolens dom af 16.12.2010, sag C-480/09 P, AceaElectrabel Produzione mod Kommissionen, Sml. I, s. 13355, præmis 64).
- 100 At et eller flere moderselskaber har ledelseskompetence i forhold til datterselskabet, kan fremgå direkte af gældende lovbestemmelser eller af en aftale, der er indgået mellem moderselskaberne i henhold til disse bestemmelser vedrørende ledelsen af deres fælles datterselskab. Omfanget af et moderselskabs

deltagelse i driften af dets datterselskab kan endvidere dokumenteres ved at redegøre for det antal personer, der har ledende stillinger i datterselskabet, og som samtidig varetager ledende stillinger i moderselskabet. Et sådant sammenfald af stillinger giver nødvendigvis moderselskabet mulighed for at udøve afgørende indflydelse på datterselskabets adfærd på markedet, for så vidt som det giver disse personer, der repræsenterer moderselskabets ledelse, mulighed for som led i udøvelsen af deres ledelsesfunktioner i datterselskabet at sikre, at datterselskabets markedspolitiske linje er i overensstemmelse med de retningslinjer, som moderselskabets ledelsesorganer har fastlagt. Dette mål kan opnås, uden at den eller de personer fra moderselskabet, som udøver funktioner på ledelsesniveau i datterselskabet, er moderselskabets repræsentanter. Endelig kan et eller flere moderselskabers deltagelse i driften af et datterselskab fremgå af den forretningsmæssige forbindelse mellem moderselskabet og datterselskabet. I de situationer, hvor et moderselskab handler som leverandør eller kunde i forhold til sit eget datterselskab, har moderselskabet en særlig interesse i at lede datterselskabets produktions- og distributionsaktiviteter for at kunne drage fordel af den merværdi, der skabes ved den således opnåede vertikale integration (jf. dom Fuji Electric mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 96, præmis 184 og den deri nævnte retspraksis).

- 101 Når det følger af disse bestemmelser, at moderselskaberne kun i fællesskab havde kompetence til at handle på deres joint ventures vegne og binde det i forhold til tredjemand, og at de var fælles ansvarlige for denne virksomheds politik, kan det antages, at der effektivt udøves afgørende indflydelse på denne virksomheds forretningsmæssige adfærd, ligesom fremtidskontrollen inden for kontrol med fusioner (jf. i denne retning dommen Sasol m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 95, præmis 49).
- 102 Eftersom undersøgelsen af, om der faktisk foreligger udøvelse af en afgørende indflydelse, er retrospektiv og således kan støttes på konkrete omstændigheder, kan både Kommissionen og de berørte parter imidlertid føre bevis for, at joint venture-virksomhedens kommercielle beslutninger er blevet vedtaget i henhold til betingelser, der er forskellige fra dem, der blot fulgte af en abstrakt undersøgelse af aftalerne om joint venture-virksomhedens funktion (jf. i denne retning dommen i sagen Fuji Electric mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 96, præmis 194 og 195, og Rettens dom af 13.7.2011, forenede sager T-141/07, T-142/07, T-145/07 og T-146/07, General Technic-Otis m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 4977, præmis 115-117).
- 103 Det fjerde anbringendes andet leds velbegrundet skal undersøges i betragtning af disse forhold.
- 104 I nærværende sag har Kommissionen i 931.-933. og 956. betragtning til den anfægtede afgørelse først opregnet alle de objektive omstændigheder, som godtgør, at MTPD's to moderselskaber kunne udøve en afgørende indflydelse på dennes markedsadfærd ved at spille en aktiv tilsyns- og ledelsesrolle. Herefter har Kommissionen i 934.-936. betragtning til den anfægtede afgørelse nævnt eksempler på samarbejde mellem MTPD's to moderselskaber, som viser, dels at de faktisk udøvede en afgørende indflydelse på sidstnævntes markedsadfærd, dels den omstændighed, at de skulle give en fælles godkendelse for at træffe vigtige beslutninger om virksomheden.
- 105 Det skal, henset til at søgsmålets første og andet anbringende er blevet tiltrådt, indledningsvis bemærkes, at Kommissionens konstatering af, at sagsøgeren havde kendskab til CPT-kartellets eksistens i betragtning af sin direkte involvering i oprettelsen af MTPD og dermed til sidstnævntes senere deltagelse heri, ikke kan tiltrædes. Det skal under alle omstændigheder fremhæves, at konstateringen af sagsøgerens kendskab til MTPD's deltagelse i kartellet er uden betydning for spørgsmålet om sagsøgerens ansvar for MTPD's adfærd. For at tilregne et moderselskab dets datterselskabers handlinger kræves det nemlig ikke, at nævnte moderselskab har været direkte indblandet i eller haft kendskab til den påtalte adfærd. Det skal i den forbindelse bemærkes, at det ikke er den omstændighed, at der i forholdet mellem moderselskabet og datterselskabet er tale om tilskyndelse til overtrædelsen, og endnu mindre førstnævntes inddragelse i den nævnte overtrædelse, men den omstændighed, at de udgør en samlet virksomhed som omhandlet i artikel 101 TEUF, der

bemyndiger Kommissionen til at rette afgørelsen om bødepåleggelse til moderselskabet (jf. Rettens dom af 2.2.2012, EI du Pont de Nemours m.fl. mod Kommissionen, T-76/08, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis).

- 106 Hvad angår MTPD's vedtægtsmæssige organers aktionær- og beslutningstræffende opbygning skal det for det første bemærkes, at Kommissionen med føje i 932. og 956. betragtning til den anfægtede afgørelse konstaterede, at de to moderselskaber i henhold til bestemmelserne i BIA havde vetoret i forhold til spørgsmål af strategisk betydning, som var grundlæggende for MTPD's virksomhedsudøvelse, hvilket godtgør, at de udøvede en fælles kontrol over sidstnævnte.
- 107 Sagsøgeren kan i den forbindelse ikke gøre gældende, at alle de områder, som er omfattet af de beslutninger, der er nævnt i BIA's artikel 21, stk. 2, og hvis vedtagelse forudsatte de to moderselskabers forudgående godkendelse, og i BIA's artikel 23, stk. 2, der krævede accept fra mindst en direktør, der var udpeget af hvert moderselskab, hører under de normale rettigheder, der indrømmes mindretalsaktionærer for at beskytte deres økonomiske interesser som investorer i joint venture-virksomheden som omhandlet i punkt 66 i Kommissionens konsoliderede meddelelse om jurisdiktion efter Rådets forordning (EF) nr. 139/2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EUT 2008 C 95, s. 1, herefter »den konsoliderede meddelelse om jurisdiktion«). Det fremgår nemlig af denne meddelelses punkt 67, hvis relevans for nærværende sag parterne ikke har bestridt, at den vetoret, der afspejler deltagelse i fælles kontrol, typisk omfatter vetoret i beslutninger angående budget, virksomhedens udviklingsplan, større investeringer eller udpegelse af den øverste ledelse. Det fremgår endvidere af punkt 68 og 70 i den konsoliderede meddelelse om jurisdiktion, at en vetoret i forhold til virksomhedens udviklingsplan i sig selv kan være tilstrækkelig til at give mindretalsaktionæren en fælles kontrol over joint venture-virksomheden, også selv om vedkommende ikke har vetoret i andre anliggender, idet rettigheder, som vedrører udpegelse eller tilbagekaldelse af den øverste ledes, anses for at have stor betydning. I henhold til den nævnte meddelelses punkt 71 afhænger den betydning, der tillægges en vetoret i beslutninger angående investeringer, endelig af, hvilken størrelsesorden investeringer skal have, for at de skal godkendes af moderselskaberne, og af, hvor stor betydning investeringer har på det marked, joint venture-virksomheden opererer på.
- 108 BIA's artikel 23, stk. 2, giver Toshiba vetoret med hensyn til såvel materielle investeringer (denne bestemmelses punkt 12) som om oprettelsen, tilgangen af kapital eller erhvervelsen af et selskab eller en anden form for aktivitet, der indebærer udbetaling af et beløb, der svarer til eller overstiger 1 mia. YEN (denne bestemmelses punkt 8), eller om ydelsen af lån til datterselskaber og andre enheder af en værdi, der svarer til eller overstiger 1 mia. YEN (denne bestemmelses punkt 9). Som Kommissionen har gjort gældende, forekommer disse beløb ikke overdrevne i forhold til sagsøgerens oprindelige investering i MTPD, der udgør 26,5 mia. YEN, hvorfor en vetoret på området kan være et indicium på, at sagsøgeren kunne udøve en afgørende indflydelse på MTPD's markedsadfærd.
- 109 Som Kommissionen har bemærket i 933. og 953. betragtning til den anfægtede afgørelse, havde MEI og sagsøgeren i overensstemmelse med BIA's artikel 27, stk. 1, endvidere vedtaget et dokument, der gjaldt indtil den 31. marts 2008, og som indeholdt oplysninger om afsætning, produktion, udvikling, personale, investeringer, finansielle planer og kapitalinddrivelse vedrørende MTPD, som var grundlag for sidstnævntes udviklingsplan. I denne bestemmelse fastsattes, at moderselskaberne i en opstartsperiode på to år, som var bestemt til at udløbe den 31. marts 2005, ville vedtage MTPD's oprindelige udviklingsplan, og at MTPD fra denne dato i henhold til bestemmelsens stk. 2 ville fastsætte sine årlige udviklingsplaner efter at have hørt moderselskaberne. Ved aftaleprotokol af 7. december 2004, som ændrede BIA's artikel 27, stk. 2, forlængede moderselskaberne opstartsperioden til den 31. marts 2007, hvorfor de skulle være enige om MTPD's udviklingsplan og de senere ændringer heraf under hele dennes varighed.

- 110 Det følger heraf, at Kommissionen med føje fandt, at BIA og udviklingsplanen, der indeholdt MTPD's væsentligste operationelle og finansielle målsætninger samt dets grundlæggende strategiske planlægning, var blevet vedtaget af selskabets moderselskaber. Selv om det antages, som sagsøgeren har gjort i sine processkrifter, at sagsøgeren ikke var konkret involveret i udarbejdelsen af disse planer, skulle denne nemlig fortsat godkende disse og høres inden vedtagelsen i henhold til BIA's artikel 27, stk. 2. Sagsøgeren har i øvrigt ikke bestridt, at virksomheden godkendte alle MTPD's årlige udviklingsplaner.
- 111 Uden at det er nødvendigt at hæfte sig ved de årsager til forlængelsen af opstartsperioden, som sagsøgeren har påberåbt sig, skal det dermed fastslås, at denne forlængelse betød, at sagsøgeren fik en vetoret over MTPD's udviklingsplan, som ligeledes vedrørte dennes budget, og som gjaldt under hele virksomhedens eksistens. I modsætning til det af sagsøgeren anførte, blev vетоretten over for denne udviklingsplan ikke frataget sin effektive virkning. Endvidere er selve besiddelsen af en sådan ret i sig selv tilstrækkeligt til i henhold til punkt 70 i den konsoliderede meddelelse om jurisdiktion at lægge til grund, at sagsøgeren rent faktisk udøvede en afgørende indflydelse på joint venture-virksomheden.
- 112 På baggrund af det ovenstående, og som Kommissionen fastslog, hører visse af de rettigheder, der er nævnt i såvel BIA's artikel 23, stk. 2, som dens artikel 27, under områder, der gav sagsøgeren mulighed for sammen med Panasonic at udøve en afgørende indflydelse på MTPD's forretningsmæssige strategi. Som det fremgår af 956. betragtning til den anfægtede afgørelse, er det hvad angår vurderingen af sagsøgerens udøvelse af en afgørende indflydelse på MTPD's markedsadfærd uden betydning for nærværende sag, om sagsøgeren nogensinde rent faktisk har benyttet disse rettigheder. Med henblik på at træffe beslutninger, som hører under de områder, der bl.a. er omfattet af BIA's artikel 23, stk. 2, skulle de to moderselskaber nemlig først komme til enighed. Besiddelsen af de pågældende vетоrettigheder påvirkede derfor nødvendigvis, selv indirekte, driften af MTPD.
- 113 Hertil kommer, at disse vетоrettigheder suppleres af de rettigheder, der fremgår af BIA's artikel 21, stk. 2, nemlig rettigheder om spørgsmål, der kræver generalforsamlingens særlige afgørelse i henhold til handelslovgivningen, og spørgsmål om ny aktieemission og om udbetaling af aktieudbytte. Disse rettigheder var et supplerende indicium, som Kommissionen kunne lægge til grund for at antage, at sagsøgeren kunne udøve en afgørende indflydelse på MTPD's adfærd.
- 114 For det andet skal det, som det fremgår af den anfægtede afgørelse, bemærkes, at andre forhold, som Kommissionen har anført i den anfægtede afgørelse, giver mulighed for at konkludere, at sagsøgeren kunne udøve en afgørende indflydelse på MTPD's markedsadfærd.
- 115 Det skal i den forbindelse først bemærkes, som Kommissionen konstaterede i 975. betragtning til den anfægtede afgørelse, at en af de fire direktører, som sagsøgeren har udpeget – af de i alt 10 direktører i MTPD's bestyrelse – i medfør af BIA's artikel 22, stk. 2, samtidig havde en bestyrelsespost hos sagsøgeren, hvilket sidstnævnte ikke har bestridt. Denne omstændighed udgør et indicium, som Kommissionen sammen med andre forhold kan lægge til grund for at konstatere, at sagsøgeren kunne udøve en afgørende indflydelse på MTPD's adfærd.
- 116 I henhold til BIA's artikel 22, stk. 3, skulle sagsøgeren endvidere udpege en af de to befuldmægtigede, som havde kompetence til at repræsentere joint venture-virksomheden, og som ligeledes var næstformand for denne. Som Kommissionen med føje har konstateret i 940. og 941. betragtning til den anfægtede afgørelse, havde MTPD's to næstformænd, der blev udpeget under virksomhedens eksistens, tidligere udøvet ledelsesfunktioner på højt niveau i sagsøgerens ledelse og blev senere genintegreret i denne. Det følger heraf, at selv om de ikke bevarede deres kontraktmæssige forbindelse med sagsøgeren og heller ikke var direkte underlagt dennes beføjelser, havde de nødvendigvis et indgående kendskab til sagsøgerens politik og forretningsmæssige formål og kunne tilpasse MTPD's politik til sagsøgerens interesser. Sagsøgerens argument om MTPD's næstformands angiveligt symbolske rolle kan ikke rejse tvivl om denne konklusion.

- 117 Som Kommissionen har konstateret i 957. betragtning til den anfægtede afgørelse, kan den omstændighed, at MTPD's bestyrelse aldrig har gjort indsigelser mod de beslutninger, der blev truffet af formanden, som er udpeget af Panasonic, endvidere ikke fortolkes som sagsøgerens manglende udøvelse af en afgørende indflydelse på MTPD's markedsadfærd, men snarere som en godkendelse af sidstnævntes forretningspolitik.
- 118 På den baggrund giver den omstændighed, at den af Panasonic udpegede formand for MTPD var ansvarlig for den daglige drift af denne, og at han godkendte de fleste vigtige beslutninger om selskabets drift, samt at Panasonic var ansvarlig for MTPD's virksomhed og drift i henhold til BIA's artikel 20, stk. 2, ikke mulighed for at antage, at det udelukkende var Panasonic, der udøvede en afgørende indflydelse på MTPD. Som bemærket i 956. betragtning til den anfægtede afgørelse, følger det nemlig af denne bestemmelse, læst sammen med BIA's artikel 20, stk. 3, at sagsøgerens samarbejde var nødvendigt for at drive joint venture-virksomheden.
- 119 Som Kommissionen har konstateret i 977. og 978. betragtning til den anfægtede afgørelse, udgør klausulen i BIA's artikel 28, stk. 3, hvori bestemmes, at MTPD var moderselskabernes hovedleverandør for produktionen af tv, og at disse selskaber samtidig var MTPD's hovedleverandører af CRT-komponenter, et yderligere indicium for sagsøgerens deltagelse i driften af MTPD og afslører nære og varige økonomiske forbindelser mellem dem, som skal tages i betragtning ved vurderingen af, om der foreligger en afgørende indflydelse (jf. i denne retning dommen i sagen Fuji Electric mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 96, præmis 184). Denne konklusion svækkes ikke ved, at sagsøgeren ligeledes anvendte andre CPT-leverandører. Sagsøgeren kan endvidere ikke med føje gøre gældende, at virksomheden ikke var impliceret i markedsføringen af MTPD's endelige produkter, eftersom MTPD, som Kommissionen har præciseret uden at blive modsagt på dette punkt, efter overførslen af sagsøgerens aktiviteter inden for CRT til MTPD, benyttede [*fortrolig*], som sagsøgeren ejede (jf. præmis 3 ovenfor) som salgsmidler i Den Europæiske Union. Sagsøgeren har endvidere ikke effektivt rejst tvivl om den omstændighed, som Kommissionen har bemærket i 977. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter CPT afsat herigennem delvist stammede fra MTPD's fabrikker og delvist var outsourcet til sagsøgerens fabrik i Himeji (Japan), som ikke var blevet overført til MTPD.
- 120 For det tredje fremgår det af de forhold, som Kommissionen har lagt vægt på i den anfægtede afgørelse, at sagsøgeren deltog i driften af MTPD ved bl.a. at give samtykke til lukningen af to af virksomhedens datterselskaber i Europa og USA i november 2005. Det skal i den forbindelse fastslås, at sagsøgeren ikke har bestridt, at virksomheden gav samtykke til lukning af de nævnte fabrikker, men blot har anført, at der var tale om en undtagelse, der ikke henhørte under MTPD's forretningspolitik. Sagsøgerens deltagelse i vedtagelsen af denne beslutning godtgør således ikke dens varige indflydelse på MTPD's adfærd. I modsætning til sagsøgerens argumenter udgør den omstændighed, der er bemærket i 936. og 964. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter denne lukning, som det endvidere fremgår af BIA's artikel 23, stk. 2, ikke kunne foretages uden sagsøgerens samtykke, et indicium for, at sagsøgeren faktisk udøvede en afgørende indflydelse på joint venture-virksomhedens forretningspolitik. I henhold til denne bestemmelse kunne en sådan beslutning nemlig ikke træffes af joint venture-virksomheden, uden at en af de to direktører, som sagsøgeren havde udpeget i MTPD's bestyrelse, godkendte den (jf. i denne retning Rettens dom af 2.2.2012, sag T-77/08, Dow Chemical mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 86).
- 121 Hvad angår sagsøgerens argumenter, hvorved virksomheden har bestridt, at den har givet MTPD økonomiske instrukser, og at den har været involveret i dennes daglige drift, skal det, som Kommissionen har konstateret i 958. betragtning til den anfægtede afgørelse, og som det fremgår af retspraksis, bemærkes, at muligheden for at udøve en afgørende indflydelse på et joint venture hverken kræver, at der godtgøres en indblanding i den daglige drift af denne virksomheds aktiviteter eller i dennes forretningspolitik i snæver forstand, såsom dens distributions- eller prisstrategi, men snarere i den overordnede strategi, som fastsætter retningslinjerne for virksomheden. Et moderselskab kan navnlig udøve en afgørende indflydelse på sine datterselskaber uden at benytte en tilsynsret og uden

at give instrukser eller konkrete anvisninger om visse aspekter i forretningspolitikken. Sådanne instrukser er blot et særligt klart indicium for, at moderselskabets afgørende indflydelse på dets datterselskabs forretningspolitik foreligger. En mangel herpå fører på ingen måde til den konklusion, at datterselskabet er uafhængigt. En ensartet forretningspolitik inden for koncernen kan ligeledes fremgå indirekte af de samlede økonomiske og juridiske forbindelser mellem moderselskabet og dets datterselskaber. Eksempelvis kan moderselskabets indflydelse på dets datterselskaber hvad angår virksomhedens strategi, virksomhedens politik, driftsprojekter, investeringer, kapaciteter, økonomiske midler, personale og juridiske forhold have en direkte virkning på datterselskabernes og hele koncernens markedsadfærd. Det afgørende punkt er endelig, om moderselskabet udøver en indflydelse, der er tilstrækkelig til at lede datterselskabets adfærd i et sådant omfang, at de to skal anses for at udgøre en økonomisk enhed (jf. i denne retning Domstolens dom af 10.9.2009, sag C-97/08 P, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8237, præmis 73, og dommen i sagen Dow Chemical mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 120, præmis 77).

122 Det fremgår således af det ovenstående, at Kommissionen i betragtning af alle de økonomiske, juridiske og organisatoriske forbindelser, der forener sagsøgeren og MTPD, ikke begik en fejl ved at fastslå, at sagsøgeren som MTPD's moderselskab sammen med Panasonic udøvede en afgørende indflydelse på MTPD's adfærd på CPT-markedet. Kommissionen begik dermed ikke en fejl ved at finde, at sagsøgeren og MTPD var en del af samme virksomhed som omhandlet i artikel 101 TEUF og ved således at holde sagsøgeren og Panasonic solidarisk ansvarlige for MTPD's adfærd fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006.

123 Det følger heraf, at det fjerde anbringendes andet led skal forkastes.

– Om første led

124 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen hverken har anført, hvilke rettigheder der normalt indrømmes mindretalsaktionærer, eller præciseret, hvilke af de i BIA's artikel 23, stk. 2, opregnede forhold der overstiger denne tærskel.

125 Det skal imidlertid bemærkes, at den anfægtede afgørelse er tilstrækkeligt begrundet på dette punkt, i modsætning til hvad sagsøgeren har gjort gældende, eftersom Retten har kunnet tage stilling til realiteten i det fjerde anbringendes andet led, og sagsøgeren har kunnet sikre sit forsvar. Det af sagsøgeren på beråbte klagepunkt til støtte for det første led skal derfor forkastes som ubegrundet.

– Om tredje led

126 Sagsøgeren har gjort gældende, at der foreligger en tilsidesættelse af virksomhedens ret til forsvar, idet den ikke har fået aktindsigt i Panasonics bemærkninger som svar på klagepunktsmeddelelsen og efter høringen vedrørende MTPD's udviklingsplan. Sagsøgeren har i den forbindelse gjort gældende, at selv om virksomhedens anmodninger om aktindsigt blev afvist, fordi Kommissionen ikke havde til hensigt at påberåbe sig disse dokumenter mod virksomheden i den anfægtede afgørelse, har Kommissionen uden forbehold lagt disse til grund for at underbygge sin konklusion om, at der blev udøvet en fælles afgørende indflydelse på MTPD's adfærd.

127 Det bemærkes i denne forbindelse, at det er et grundlæggende princip i EU-retten, at der skal indrømmes ret til forsvar i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner, navnlig bøder eller tvangsbøder, og at dette princip skal overholdes, også når der er tale om en procedure af administrativ karakter (jf. Domstolens dom af 2.10.2003, sag C-194/99 P, Thyssen Stahl mod Kommissionen, Sml. I, s. 10821, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

- 128 Overholdelsen af retten til forsvar indebærer således, at den pågældende virksomhed under den administrative procedure gives lejlighed til at tage stilling til dels, om de fremførte faktiske forhold og andre omstændigheder faktisk foreligger, og hvilken betydning de har, dels de dokumenter, som Kommissionen påberåber sig til støtte for, at der foreligger en overtrædelse (jf. Domstolens dom af 25.1.2007, sag C-407/04 P, Dalmine mod Kommissionen, Sml. I, s. 829, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).
- 129 Det fremgår af fast retspraksis, at en manglende udlevering af et dokument udelukkende udgør en tilsidesættelse af retten til forsvar, såfremt den berørte virksomhed for det første beviser, at Kommissionen har benyttet dette dokument som grundlag for et klagepunkt vedrørende eksistensen af en overtrædelse, og for det andet at dette klagepunkt udelukkende kan bevises ved henvisning til dette dokument. Såfremt der findes andre dokumentbeviser, som de pågældende virksomheder var bekendt med under den administrative procedure, og som konkret støtter Kommissionens konklusioner, kan den omstændighed, at det ikke udleverede, belastende dokument udelukkes som bevismiddel, ikke afkræfte rigtigheden af de klagepunkter, der er fastslået i en anfægtede afgørelse. Det påhviler således den berørte virksomhed at bevise, at det resultat, som Kommissionen er kommet til i afgørelsen, ville have været et andet, såfremt et ikke udleveret dokument, som Kommissionen har benyttet som grundlag for at anse denne virksomhed for skyldig, måtte udelukkes som belastende bevis (jf. Domstolens dom af 1.7.2010, sag C-407/08 P, Knauf Gips mod Kommissionen, Sml. I, s. 6375, præmis 13 og den deri nævnte retspraksis).
- 130 I nærværende sag har Kommissionen i 933. betragtning til den anfægtede afgørelse konstateret, at moderselskaberne havde besluttet MTPD's udviklingsplan, og har i fodnote 1821 anført, at Panasonic havde bekræftet denne vurdering i sit svar på klagepunktsmeddelelsen. Endvidere har Kommissionen i 934. betragtning til denne afgørelse bemærket, at Panasonic i sine bemærkninger efter høringen bekræftede, at moderselskaberne i fællesskab havde fastlagt MTPD's udviklingsplan, idet Kommissionen henviste til Panasonics svar på klagepunktsmeddelelsen. Endelig har Kommissionen i 948. betragtning til denne afgørelse gentaget denne konstatering under henvisning til de dokumenter, som Panasonic uddelte under høringen, der viser, at MTPD i 2004 specifikt havde anmodet sagsøgeren om godkendelse til at fortsætte sine økonomiske tab.
- 131 Det skal, som det er fastslået inden for rammerne af dette anbringendes andet led (præmis 109 ovenfor), bemærkes, at selv om det antages, at sagsøgeren ikke var konkret indblandet i udarbejdelsen af MTPD's udviklingsplaner, skulle virksomheden i henhold til BIA godkende dem og forudgående høres herom. For det første er sagsøgerens ansvar som et af MTPD's moderselskaber nemlig tilstrækkeligt godtgjort, uden at der er behov for at benytte de dokumenter, som Panasonic har fremlagt efter den mundtlige høring, og som sagsøgeren har anført, at denne ikke har haft aktindsigt i (jf. præmis 104-123 ovenfor). For det andet har sagsøgeren ikke gjort gældende, at disse dokumenter indeholder diskulperende forhold, som virksomheden kunne have påberåbt sig. På den baggrund udgør den manglende aktindsigt i disse dokumenter ikke en tilsidesættelse af virksomhedens ret til forsvar i den ovenfor i præmis 129 omhandlede retspraksis' forstand.
- 132 Det tredje led samt det fjerde anbringende i sin helhed skal derfor forkastes.

Det tredje anbringende vedrørende en fejl, som den anfægtede afgørelse er behæftet med, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006

- 133 Sagsøgeren har gjort gældende, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en fejl, for så vidt som den ikke sonderer mellem virksomhedens ansvar for dens angivelige direkte deltagelse i overtrædelsen og dens afledte ansvar som følge af MTPD's angivelige deltagelse. Ifølge sagsøgeren skulle Kommissionen have konkluderet, at enhver deltagelse fra sagsøgerens side i overtrædelsen ophørte den 31. marts 2003, da den forlod CRT-markederne ved at overføre hele denne del af aktiviteterne til MTPD. Sagsøgeren

har gjort gældende, at ethvert ansvar for perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006 således alene kan følge af MTPD's deltagelse i overtrædelsen, og at dette skulle have været klart anført i afgørelsens dispositive del.

- 134 Kommissionen er ikke enig i denne argumentation.
- 135 Det skal indledningsvis bemærkes, at Kommissionen i artikel 1, stk. 2, litra d), i den anfægtede afgørelses dispositive del lagde til grund, at sagsøgeren havde deltaget i kartellet fra den 16. maj 2000 til den 12. juni 2006.
- 136 Det skal i den forbindelse bemærkes, at Kommissionen, som det er fastslået i forbindelse med det fjerde anbringende, med føje har tilregnet sagsøgeren og Panasonic MTPD's ulovlige adfærd fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006, idet den fandt, at de udgjorde en økonomisk enhed. Det fremgår af fast retspraksis, at selv om moderselskabet ikke deltager direkte i overtrædelsen, udøver det i en sådan situation en afgørende indflydelse på de datterselskaber, som har deltaget i overtrædelsen. Det følger heraf, at moderselskabets ansvar i denne sammenhæng ikke kan anses for at være et objektivt ansvar. Under en sådan omstændighed dømmes moderselskabet for en overtrædelse, som det anses for selv at have begået (jf. Rettens dom af 27.6.2012, sag T 372/10, Bolloré mod Kommissionen, Sml., præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).
- 137 Under alle omstændigheder har Kommissionen, som det fremgår af den anfægtede afgørelses begrundelse og navnlig den del heraf, der er anført i 126., 303., 923.-927., 993.-996., 1000. og 1088. betragtning hertil, sondret mellem to perioder for at tilregne juridiske enheder, der er en del af sagsøgerens koncern eller var kontrolleret af denne (jf. præmis 3 og 4 ovenfor), ansvaret, nemlig perioden forud for overførslen af sagsøgerens aktiviteter inden for CRT til joint venture-virksomheden, hvor sagsøgeren blev holdt ansvarlig som følge af sin direkte deltagelse i kartellet, og perioden efter denne overførsel, for hvilken sagsøgeren blev holdt ansvarlig som følge af MTPD's deltagelse, hvis adfærd sagsøgeren ifølge Kommissionen havde udøvet en afgørende indflydelse på. I 1183. betragtning til den anfægtede afgørelse [tabel 12, litra b), punkt 9 og 10], er det konkluderet, at sagsøgeren skulle pålægges en bøde for perioden inden oprettelsen af MTPD på 28 048 000 EUR og en bøde for joint venture-virksomhedsperioden solidarisk med Panasonic og MTPD på 86 738 000 EUR. Disse bøder fremgår af den anfægtede afgørelses artikel 2, stk. 2, litra g) og h).
- 138 Det skal fastslås, at det dels følger af det ovenstående, at sagsøgeren er blevet anset for at have begået overtrædelsen for hele den periode, der nævnt i artikel 1, stk. 2, litra d), i den anfægtede afgørelses dispositive del, dels at begrundelsen for denne afgørelse udgør et tilstrækkeligt grundlag for dens dispositive del.
- 139 Det følger heraf, at sagsøgeren ikke med føje kan gøre gældende, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en fejl, for så vidt som den ikke sondrer mellem virksomhedens ansvar som følge af dens angivelige direkte deltagelse i overtrædelsen og dens afledte ansvar som følge af MTPD's angivelige deltagelse i denne overtrædelse, og at klagepunktet, hvorefter Kommissionen burde have konkluderet, at sagsøgeren havde afsluttet enhver deltagelse i overtrædelsen den 31. marts 2003, skal forkastes.
- 140 Det tredje anbringende må dermed forkastes.

Det femte anbringende, der er subsidiært, om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en fejl, idet det i denne konkluderes, at MTPD var ansvarlig for at have deltaget i den begåede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006

- 141 Det femte anbringende er opdelt i to led.

- 142 I forbindelse med dette anbringendes første led har sagsøgeren gjort gældende, at virksomhedens ansvar for perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006 ikke kan overstige MTPD's ansvar, henset til den omstændighed, at virksomhedens ansvar alene er afledt af MTPD's ansvar og accessorisk, og sagsøgeren har krævet at få fordel af en enhver annullation eller nedsættelse af den bøde, som MTPD er pålagt, der måtte blive besluttet i forbindelse med det søgsmål, som er anlagt for Retten af Panasonic og MTPD til prøvelse af den anfægtede afgørelse, og som er indregistreret som T-82/13, bl.a. under påberåbelse af, at MTPD ikke har deltaget i det CPT-kartel, der blev fastslået ved nævnte afgørelse.
- 143 I forbindelse med dette anbringendes andet led har sagsøgeren anført, at MTPD med urette blev holdt ansvarlig for at have deltaget i CPT-kartellet som følge af virksomhedens deltagelse i SML- og ASEAN-møderne samt de bilaterale møder, der angiveligt blev afholdt. Det er sagsøgerens opfattelse, at den anfægtede afgørelse skal annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at MTPD er ansvarlig for overtrædelsen i denne periode.
- 144 Kommissionen har bestridt denne argumentation.
- Om første led
- 145 Det skal først bemærkes, at, henset til, at det første og andet anbringende i sagen er tiltrådt, skal den anfægtede afgørelse annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at sagsøgeren deltog direkte i CPT-kartellet inden oprettelsen af MTPD. Det fremgår derimod af undersøgelsen af det fjerde anbringende, at Kommissionen med føje holdt sagsøgeren ansvarlig for MTPD's ulovlige adfærd. Det fremgår heraf, at sagsøgerens ansvar kun kan følge af dets egenskab af moderselskab, der i fællesskab med Panasonic har udøvet en afgørende indflydelse på MTPD's markedsadfærd (jf. i denne retning Rettens dom af 24.3.2011, sag T-382/06, Tomkins mod Kommissionen, Sml. II, s. 1157, præmis 38).
- 146 Det bemærkes i denne henseende, at under omstændighederne i den foreliggende sag sætter sagsøgerens og MTPD's solidariske ansvar for betaling af den bøde, der er blevet dem pålagt solidarisk med Panasonic, dem i en særlig situation, som har konsekvenser for sagsøgeren, der er tilregnet MTPD's ulovlige adfærd, i tilfælde af annullation eller ændring af den anfægtede afgørelse. Foreligger der ikke en ulovlig adfærd fra MTPD's side, kan moderselskaberne således ikke tilregnes en sådan adfærd eller blive pålagt solidarisk ansvar med deres joint venture for betaling af bøden (jf. i denne retning dommen i sagen Tomkins mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 145, præmis 45).
- 147 Det bemærkes herefter, at Retten ved dom afsagt i dag, Panasonic og MT Picture Display mod Kommissionen (sag T-82/13, Sml. (uddrag)), dels frifandt Kommissionen for søgsmålet anlagt af Panasonic og MTPS, for så vidt som det tilsigtede en delvis annullation af den anfægtede afgørelse, dels delvist tiltrådte disse virksomheders påstande om ændring af den nævnte afgørelse ved at nedsætte de bøder, som MTPD og selskabets moderselskaber var blevet pålagt solidarisk som følge af MTPD's deltagelse i CPT-kartellet i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006.
- 148 Det følger heraf, at sagsøgerens begæring om at få fordel af enhver annullation eller nedsættelse af den bøde, som MTPD er blevet pålagt, der måtte blive besluttet i den sag, der ligger til grund for dom Panasonic og MT Picture Display mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 147, kun kan tiltrædes med hensyn til en nedsættelse af den bøde, som MTPD er blevet pålagt solidarisk med Panasonic og sagsøgeren selv, inden for rammerne af Rettens udøvelse af sin fulde prøvelsesret og gennemgang af påstandene om ændring.
- 149 Det skal dog undersøges, om der i betragtning af de argumenter, som sagsøgeren har fremsat i forbindelse med dette anbringendes andet led, kan rejses tvivl om den anfægtede afgørelses lovlighed, for så vidt som det heri fastslås, at MTPD deltog i CPT-kartellet.

– Om andet led

- 150 For det første har sagsøgeren gjort gældende, at de beviser, som Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede afgørelse, ikke støtter konklusionen om, at MTPD har tilsidesat artikel 101 TEUF ved at deltage i SML- og ASEAN-møderne, eftersom disse ikke vedrørte det europæiske marked, men CPT, der skulle afsættes til asiatiske kunder, og at der under disse møder ikke blev indgået aftaler om priser, produktion og markedsandele i EØS. Sagsøgeren har følgelig gjort gældende, at der under disse møder ikke blev indgået nogen aftale, der blev gennemført i EØS, eller som havde en umiddelbar, forudsigelig og væsentlig virkning heri, og at Kommissionen begik en fejl ved at anse sig for kompetent til at fastslå en overtrædelse.
- 151 For det andet har sagsøgeren gjort gældende, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en fejl, for så vidt som det heri konkluderes, at SML- og ASEAN-møderne, som MTPD deltog i, var en del af en samlet og vedvarende overtrædelse, og at denne afgørelse ikke indeholdt noget overbevisende bevis for, at sagsøgeren havde kendskab til aftalerne indgået i Europa.
- 152 For det tredje har sagsøgeren gjort gældende, at det dels ikke var MTPD, men [*fortrolig*]'s efterfølger, MT Picture Display Indonesia, hvoraf MTPD ejede 53%, som havde deltaget i SML- og ASEAN-møderne, dels at den anfægtede afgørelse skulle annulleres, for så vidt som den ikke angav begrundelsen for, at MTPD skulle holdes ansvarlig herfor.
- 153 Sagsøgerens argument om, at MTPD ikke deltog i ASEAN-møderne, skal straks forkastes. Som Kommissionen har anført i sit svarskrift, uden at sagsøgeren har bestridt dette i sin replik, fremgår det af en gennemgang af referaterne fra disse møder, og navnlig møderne den 16. februar, 16. marts, 18. maj, 18. juni og 5. november 2004 samt den 6. december 2005, dels at ansatte fra MTPD ud over repræsentanter fra andre af MTPD's datterselskaber, såsom MTPD Indonesia, faktisk deltog heri, dels at der i alle de ASEAN-møder, som fandt sted i denne periode, og som Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede afgørelse, altid blev henvist til MTPD.
- 154 Hvad angår Kommissionens kompetence til at konstatere overtrædelsen bemærkes, at virksomheder med hjemsted uden for EØS, men som producerer varer, der sælges i EØS til tredjemand, når de samordner deres priser over for kunderne i EØS og iværksætter samordningen ved at sælge til de således koordinerede priser, deltager i en samordning, som har til formål og til følge at begrænse konkurrencen på det indre marked som omhandlet i artikel 101 TEUF, og at Kommissionen har territorial kompetence til at forfølge den (jf. Rettens dom af 27.2.2014, sag T-91/11, InnoLux mod Kommissionen, Sml., præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).
- 155 Det følger ligeledes af retspraksis, at en overtrædelse af artikel 101 TEUF er en adfærd med to elementer, nemlig dannelsen af kartellet og dets iværksættelse. Hvis anvendelsen af konkurrenceretens forbud var afhængig af stedet for kartellets dannelse, ville virksomhederne åbenbart få let adgang til at unddrage sig de nævnte forbud. Afgørende er således stedet, hvor kartellet føres ud i livet. Det er for at afgøre, om dette sted ligger i EØS, af underordnet betydning, om karteldeltagerne har gjort brug af datterselskaber, agenturer, underagenter eller filialer, som er etableret i EØS, med henblik på at knytte kontakter mellem sig og de dér etablerede købere (jf. dom InnoLux mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 154, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).
- 156 Eftersom betingelsen om iværksættelsen er opfyldt, må Kommissionens kompetence til at anvende Unionens konkurrenceregler over for en sådan adfærd anses for hjemlet ved territorialprincippet, som er almindeligt anerkendt i folkeretten (Domstolens dom af 27.9.1988, forenede sager 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 og 125/85-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 5193, præmis 18, og dommen i sagen InnoLux mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 154, præmis 60).

- 157 Endvidere er kriteriet om en aftales gennemførelse som tilknytningsmoment for aftalen til Unionens område opfyldt, når der blot foretages salg af det kartelomfattede produkt inden for dette område, uafhængigt af stedfæstelsen af forsyningskilderne og produktionsapparatet (jf. dommen i sagen InnoLux mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 154, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).
- 158 Kommissionen har under anvendelse af disse principper med føje fundet, at den i det foreliggende tilfælde havde kompetence til at anvende artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53. Det fremgår nemlig af 585.-599. betragtning til den anfægtede afgørelse, at selv om visse af de pågældende virksomheder på tidspunktet for overtrædelsen havde hjemsted uden for Unionens område, og de ikke havde datterselskaber på dette område, blev den ulovlige praksis gennemført på det nævnte område, og de udøvede en umiddelbar, forudsigelig og væsentlig virkning inden for Unionen. Kommissionen har i den forbindelse lagt til grund, at deltagerne i aftalerne i kartellet, på trods af at aftalerne var indgået uden for EØS, og at deres væsentligste formål ikke var Europa, ikke desto mindre havde udøvet en direkte virkning på deres kunder i Europa gennem deres afsætning af CPT på dette område eller gennem foranstaltninger, der påvirker disse salg.
- 159 Navnlig har Kommissionen for det første og med føje anført, at overtrædelsen påvirkede EØS umiddelbart, eftersom de ulovlige aftaler dels påvirkede prisfastsættelsen og mængden af CRT, der blev leveret til dette område enten direkte eller gennem forarbejdede produkter, dels at både CDT og CPT var blevet leveret og handlet direkte i EØS fra kartelmedlemmernes produktionsanlæg placeret andre steder i verden. For det andet har Kommissionen med føje fundet, at overtrædelsens påvirkning af EØS var forudsigelig, eftersom de kartelomfattede priser og mængder klart påvirkede den frie konkurrence mellem CRT-producenterne på det efterfølgende marked. I lighed med Kommissionens vurdering skal det endvidere fastslås, at deltagerne i CPT-kartellet ikke alene aftalte priser, men at de ligeledes iværksatte en koordineret produktionsbegrænsning, som således reducerede det tilgængelige udbud i EØS fra fabrikker på dette område eller uden for dette. Som Kommissionen med føje har konstateret, havde det pågældende kartel endvidere umiddelbare og forudsigelige virkninger i EØS hvad ligeledes angår de vertikalt integrerede leverandører, såsom Philips, LGE, Panasonic og sagsøgeren, herunder gennem joint venture-virksomhedernes leveringer til de respektive moderselskaber. For det tredje har Kommissionen med føje fastslået, at CPT-kartellets virkning havde været væsentlig som følge af overtrædelsens grovhed, dens lange varighed og den rolle, som parterne i dette kartel spillede på det europæiske marked for CRT og forarbejdede produkter.
- 160 Det følger heraf, at sagsøgerens argument om, at SML- og ASEAN-møderne vedrørte det asiatiske marked, og at de aftaler, der blev indgået under disse, ikke vedrørte EØS, er faktisk forkert, eftersom deltagerne ved disse møder afsatte CPT i EØS gennem uafhængige tredjeparter, både direkte og gennem forarbejdede produkter.
- 161 I denne henseende gælder, at når en vertikalt integreret virksomhed indarbejder de produkter, som er genstand for overtrædelsen, i færdige produkter i sine produktionsenheder beliggende uden for EØS, kan denne virksomheds afsætning af disse færdige produkter til uafhængige tredjeparter inden for EØS påvirke konkurrencen på markedet for disse produkter, og en sådan overtrædelse kan dermed anses for at have haft indvirkning i EØS, selv om markedet for de pågældende færdige produkter udgør et særskilt marked i forhold til det marked, der er berørt af nævnte overtrædelse.
- 162 Hvad angår konstateringen af, at SML- og ASEAN-møderne var en del af den enkelte og vedvarende overtrædelse forbundet med CPT, skal det bemærkes, at det er Kommissionens opfattelse, at selv om disse møder vedrørte afsætningen i Asien, var de drøftelser, der fandt sted under disse møder, ikke adskilt fra de begivenheder, der fandt sted i andre regioner og bl.a. i Europa, men var ofte verdensomspændende. Kommissionen har således under henvisning til begrundelsen i 478.-490., 496., 499., 517., 518. og 521.-523. betragtning til den anfægtede afgørelse med føje anført, at disse møder på

mange måder havde indbyrdes forbindelse med de europæiske glasmøder, og at det ville være kunstigt at adskille dem fra andre kontakter i CPT-kartellet, idet de var en integrerende del af en samlet og vedvarende overtrædelse, som omfattede ulovlige kontakter i både Europa og Asien.

- 163 Kommissionen har således for det første bemærket, at de tre rækker møder, der blev organiseret i Asien – i dette tilfælde glasmøderne, SML- og ASEAN-møderne – samt de møder, der blev afholdt i Europa, vedrørte den samme type begrænsninger, nemlig prisfastsættelse og planlægning af afsætning, som indebar udveksling af følsomme oplysninger. For det andet var det omhandlede produktsortiment, nemlig alle størrelser CPT, den samme på møderne samlet set. For det tredje var der en delvis overlappning mellem de geografiske områder i drøftelserne under flere møder, for så vidt som ASEAN- og SML-møderne havde global rækkevidde, idet de omfattede EØS eller indeholdt henvisninger til Europa. Kommissionen har på samme måde anført, at de europæiske glasmøder indeholdt henvisninger til Asien. For det fjerde blev SML- og ASEAN-møderne, som var en forlængelse af de asiatiske glasmøder, afholdt i den samme periode som de europæiske glasmøder, der fandt sted mellem 1999 og 2005. For det femte involverede de forskellige kategorier af organiserede møder, nemlig de asiatiske glasmøder samt SML- og ASEAN-møderne, i vidt omfang de samme deltagere. For det sjette tilsigtede deltagerne i CPT-kartellet at opretholde en rimelig prisforskel mellem identiske produkter, der blev markedsført i EØS og i Asien, samt at forhøje priserne i Europa. Kommissionen kunne dermed med føje fastslå, at CPT-kartellet omfattede EØS, og at kartellet var blevet iværksat på dette område, henset til den direkte afsætning til EØS og den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede CPT.
- 164 For at nå til disse konklusioner har Kommissionen, som det fremgår af den anfægtede afgørelse, undersøgt den sammenhæng, hvori de tre rækker møder i Asien fandt sted, nemlig de asiatiske glasmøder, SML- og ASEAN-møderne, samt deres referater for heraf med føje at udlede, at møderne havde komplementerende forbindelser med de europæiske glasmøder og således var indbyrdes forbundne. Det fremgår i den forbindelse af 287. og 288. betragtning til den nævnte afgørelse, at det første multilaterale europæiske møde den 2. oktober 1999 i Glasgow fandt sted efter en række opfordringer fra Samsung SDI under et multilateralt møde den 21. september 1999 i Taiwan mellem Chunghwa, Samsung SDI, LGE, [fortrolig] og Philips med henblik på at styrke samarbejdet med det europæiske marked og foranledige de karteldeltagende virksomheder til at organisere jævnlige møder for at udveksle oplysninger om markedet og fastsætte priser. Der var nemlig blevet udtrykt bekymring for niveauet af de udbudte priser i Europa for 14 tommers CPT, der blev anset for at være for lavt i forhold til de asiatiske priser. Ved et senere møde den 27. oktober 1999 i Thailand, som er nævnt i 251. og 290. betragtning til den anfægtede afgørelse, glædede de asiatiske virksomheder sig over tendensen til prisforhøjelse på det europæiske og amerikanske marked takket være CPT-producenternes nedsættelse af produktionskapaciteten i Asien.
- 165 Det fremgår endvidere af referaterne fra de asiatiske møder, at deltagerene sammenlignede situationen på markederne i Europa og på markederne i Asien og jævnligt kontaktede hinanden for at tilpasse deres priser og deres kapaciteter. Det følger af 486. betragtning til den anfægtede afgørelse, at deltagerne i de asiatiske møder aftalte kapacitetsnedsættelser, som skulle lette karteldeltagernes hensigter om at forhøje priserne i EØS, og fastsatte mål vedrørende markedsandele og leveringskvoter på verdensplan. Endvidere blev de priser, som blev udbudt i en region, anvendt som reference for at aftale priserne i en anden region. Der var således en indbyrdes forbindelse mellem de udbudte priser i Asien og i Europa.
- 166 I modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, følger det heraf, at produktionsniveauet og priserne i Asien har påvirket de europæiske priser. Som det er bemærket i den anfægtede afgørelse, har flere af de asiatiske deltagere i CPT-kartellet oprettet produktionslinjer i Europa i det meste af den periode, hvorunder de mødtes som led i diverse møder. Endvidere fremgår det af den anfægtede afgørelse, at visse europæiske datterselskaber oplyste deres asiatiske hovedkontor om situationen på markedet og de aftaler, der var indgået inden for rammerne af CPT-kartellet i Europa og omvendt, hvilket sagsøgeren ikke umiddelbart har bestridt.

- 167 Det fremgår endvidere af 413.-415. betragtning til den anfægtede afgørelse, at der under CPT-kartellets sidste fase, der varede fra 2004 til november 2006, ud over SML- og ASEAN-møderne, som var de væsentligste multilaterale fora, blev holdt flere ad hoc-kontakter vedrørende planerne om afsætningen og produktionen på verdensplan i bl.a. Europa, som involverede MTPD og deltagerne i de europæiske glasmøder, såsom Samsung SDI, LPD-koncernen og Thomson. I den forbindelse omtaler fodnote 1074 de bilaterale møder med udveksling af oplysninger, som fandt sted mellem LPD-koncernen og MTPD den 6. december 2004 samt den 21. februar og 8. juli 2005. Ifølge samme fodnote havde MTPD vedlagt dokumenter til sit svar på Kommissionens begæring om oplysninger, hvoraf fremgår, at de oplysninger, som stammede fra virksomhedens konkurrenter, som vedrørte CRT-producenternes produktionskapaciteter, og som var dateret november 2006, samt de globale oplysninger, planerne vedrørende afsætning, udbud og produktion og forventningerne til efterspørgslen på CRT til tv fra april 2005, var blevet fremlagt af MTPD, hvilket sagsøgeren ikke umiddelbart har bestridt.
- 168 På den baggrund kan sagsøgeren ikke med føje gøre gældende, at den anfægtede afgørelse ikke indeholder noget overbevisende bevis for, at MTPD havde kendskab til CPT-kartellets eksistens. Endelig er sagsøgerens argument om, at der ikke, som Kommissionen har medgivet i den anfægtede afgørelse, var en fælles, central organisation, der forbandt de europæiske og asiatiske glasmøder med SML- og ASEAN-møder, uden betydning. Det følger nemlig af betragtningerne ovenfor, som er anført i den anfægtede afgørelse, at de nævnte møder efter deres karakter var komplementerende og en del af en samlet plan, hvorfor Kommissionen med føje kunne kvalificere dem som en samlet og vedvarende overtrædelse.
- 169 I modsætning til sagsøgerens argumenter, og således som Kommissionen har gjort gældende, og som det fremgår af mødereferaterne, omfattede visse af de ASEAN-møder, som MTPD deltog i, herunder møderne den 16. februar, den 16. marts og den 5. november 2004 – ud over henvisninger til en prisaftale for Europa i forhold til specifikke kunder, hvis iværksættelse blev omhyggeligt kontrolleret – endvidere drøftelser om fremtidigt udbud og efterspørgsel, produktionslinjer og -kapaciteter, og vedrørte verdensmarkedet, herunder EØS. Sådanne udvekslinger af følsomme forretningsoplysninger mellem konkurrenter, som dem, der foregik ved møderne den 18. juni 2004 og den 6. december 2005, udgør ligeledes samordnet praksis, der kan give mulighed for at begrænse produktionen og tildele markedsandele. Manglen på formelle aftaler om de to sidstnævnte aspekter i overtrædelsen har ikke betydning for den anfægtede afgørelses lovlighed, hvilket følger af fast retspraksis, hvorefter det er tilstrækkeligt, at udvekslingen af oplysninger formindsker eller fjerner usikkerhedsgraden vedrørende det relevante markeds funktion og følgelig begrænser konkurrencen mellem virksomhederne (jf. i denne retning Domstolens dom af 4.6.2009, sag C-8/08, T-Mobile Netherlands m.fl., Sml. I, s. 4529, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis). Endvidere kan den omstændighed, som Kommissionen har anført, at en del af drøftelserne vedrørte Asien, forklares ved, at størstedelen af produktionsanlæggene lå i denne region.
- 170 Hvad angår SML-møderne fremgår det af den anfægtede afgørelse og bl.a. af referaterne fra møderne den 28. november 2003, den 10. december 2004 og den 15. marts og den 26. december 2005, at de tilstedeværende virksomheder, herunder MTPD, udvekslede oplysninger om Europa og analyserede situationen på verdensplan, inklusive Europa. Deltagerne i disse møder drøftede endvidere muligheden for at kontrollere priserne på det europæiske marked, herunder priserne for små og mellemstore CPT, og konkluderede, at det var nødvendigt at kontrollere produktionen samt at koordinere lukningen af europæiske fabrikker. Endvidere vedrørte to af disse møder, nemlig møderne den 28. november 2003 og den 10. december 2004, udtrykkeligt prisfastsættelsen i Europa.
- 171 Sagsøgeren kan således ikke gøre gældende, at den anfægtede afgørelse ikke indeholder beviser for en fordeling af markedsandele og en begrænsning af produktionen på området for CPT i denne periode inden for rammerne af SML- og ASEAN-møderne, eftersom det fremgår af referaterne fra flere af disse møder, at deltagerne på disse udvekslede oplysninger om produktion, afsætning, kapacitet og deres

forventninger på verdensplan, hvilke kunne bruges til at beregne de deltagende virksomheders markedsandele samt til opfølgning på aftalen, og at de fastsatte retningslinjer for priserne på verdensplan for forskellige størrelser CPT.

172 Det følger heraf, at dette anbringende skal forkastes.

173 I betragtning af det ovenstående skal den første påstand tiltrædes, og den anfægtede afgørelses artikel 1, stk. 2, litra d), annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at sagsøgeren har overtrådt artikel 101 TEUF ved at deltage i CPT-kartellet fra den 16. maj 2000 til den 31. marts 2003. Som følge af denne annullation tiltrædes ligeledes den tredje påstand, og den anfægtede afgørelses artikel 2, stk. 2, litra g), hvorved sagsøgeren blev pålagt en bøde på 28 048 000 EUR for sin deltagelse i kartellet i perioden fra den 16. maj 2000 til den 31. marts 2003, annulleres.

174 Endelig må Kommissionen i øvrigt frifindes for annullationspåstandene.

De subsidiære påstande om annullation eller nedsættelse af bøden

175 Til støtte for disse påstande har sagsøgeren påberåbt sig et enkelt anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en fejl, for så vidt som sagsøgeren ved dens artikel 1, stk. 2, litra g) og h), er blevet pålagt en bøde, eller subsidiært ved beregningen af denne.

176 I betragtning af, at den anfægtede afgørelses artikel 2, stk. 2, litra g), er annulleret, skal dette anbringende alene undersøges, for så vidt som det tilsigter at godtgøre, at Kommissionen har begået en fejl i den anfægtede afgørelse ved at pålægge sagsøgeren en bøde ved nævnte afgørelses artikel 2, stk. 2, litra h), og at beregningen af denne bøde er urigtig.

177 Dette anbringende, hvorved sagsøgeren har opfordret Retten til at benytte sin fulde prøvelsesret, er inddelt i to led.

178 I forbindelse med det første led har sagsøgeren principalt anmodet Retten om at drage følgerne af de fejl, som Kommissionen angiveligt har begået, og som Retten har fastslået i forbindelse med undersøgelsen af annullationsanbringenderne. I forbindelse med det andet led har sagsøgeren subsidiært påberåbt sig fejl i beregningen af bøden, som i det væsentlige medfører en tilsidesættelse af proportionalitets- og ligebehandlingsprincippet og en tilsidesættelse af retten til forsvar.

179 Henset til, at alene den første og tredje påstand efter undersøgelsen af de anbringender, der er fremsat til støtte for påstandene om annullation af den anfægtede afgørelse, skal tiltrædes (jf. præmis 173 ovenfor), er der ikke grundlag for at undersøge dette anbringendes første led.

180 Det tilkommer dermed Retten som led i udøvelsen af sin fulde prøvelsesret at undersøge dette anbringendes andet led i lyset af den fjerde påstand, hvorved sagsøgeren har begæret nedsættelse af den bøde, som virksomheden er blevet pålagt solidarisk med Panasonic for sin karteldeltagelse gennem MTPD.

181 Sagsøgeren har fremsat fire yderligere argumenter til støtte for sin påstand om ændring af de bøder, som virksomheden er blevet pålagt.

182 For det første har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionens argumentation vedrørende fastsættelsen af den del af værdien af afsætningen, som er lagt til grund for beregningen af bødens grundbeløb, er uklar og mangelfuld, og sagsøgeren har påberåbt sig en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet. Sagsøgeren har i den forbindelse gjort gældende, dels at bødens størrelse ikke afspejler de betydelige forskelle mellem CDT-kartellets rækkevidde og CPT-kartellets rækkevidde,

der ikke var så mangesidigt, som Kommissionen har fastholdt, dels at den procentsats på 18, der er fastsat for at tage hensyn til det nævnte kartels grovhed med henblik på fastsættelsen af grundbeløbet, er uforholdsmæssig.

183 Det skal i den forbindelse bemærkes, at det fremgår af ordlyden af artikel 23, stk. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003, at der ved fastlæggelse af bødens størrelse skal tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og varighed.

184 Det fremgår af fast retspraksis, at Kommissionen inden for de i forordning nr. 1/2003 fastsatte rammer har en vid skønsmargen ved udøvelsen af sine beføjelser til at pålægge sådanne bøder (Domstolens dom af 28.6.2005, forenede sager C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P – C-208/02 P og C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5425, præmis 172, og af 24.9.2009, forenede sager C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P og C-137/07 P, Erste Group Bank m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8681, præmis 123). Når Kommissionen vedtager retningslinjer, som under overholdelse af traktaten skal præcisere de kriterier, den agter at anvende ved udøvelsen af sin skønsmargen, følger det heraf, at den har pålagt sig selv en begrænsning i sin kompetence, da det påhviler den at overholde de vejledende regler, som den har pålagt sig selv (jf. i denne retning Rettens dom af 8.10.2008, sag T-73/04, Carbone Lorraine mod Kommissionen, Sml. II, s. 2661, præmis 192 og den deri nævnte retspraksis). Kommissionen kan ikke afvige herfra i en bestemt sag uden at angive årsager, der er forenelige med ligebehandlingsprincippet, hvorefter ensartede situationer ikke behandles forskelligt og forskellige situationer ikke behandles ens, medmindre forskelsbehandlingen er objektivt begrundet (jf. Domstolens dom af 15.10.2009, sag C-101/08, Audiolux m.fl., Sml. I, s. 9823, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis).

185 Endvidere bestemmes følgende i 2006-retningslinjernes punkt 4:

»Kommissionens beføjelser til at pålægge [...] bøder[...] er et af de midler, den har til at udføre den tilsynsopgave, der påhviler den i henhold til traktaten. Denne opgave indebærer ikke blot, at Kommissionen skal undersøge og sanktionere overtrædelser i konkrete tilfælde, men også, at den har pligt til at føre en generel politik, som skal sikre, at de principper, der er fastsat i traktaten, anvendes på konkurrenceområdet, og at virksomhedernes adfærd påvirkes i denne retning [...] I denne forbindelse skal Kommissionen påse, at dens tiltag har de nødvendige afskrækkende virkninger [...] Når Kommissionen fastslår, at [artikel 81 EF eller 82 EF] er overtrådt, kan det derfor være nødvendigt at pålægge dem, der har overtrådt disse regler, en bøde. Der bør fastsættes så høje bøder, at de er tilstrækkelig afskrækkende, ikke blot som sanktioner over for de pågældende virksomheder (specifik afskrækkende virkning), men også som middel til at få andre virksomheder til at afholde sig fra at udøve eller fortsat udøve en adfærd, der er i strid med [artikel 81 EF og 82 EF] (generel afskrækkende virkning).«

186 Som det fremgår af 2006-retningslinjernes punkt 5-7, vil Kommissionen for at nå disse mål fastsætte bøderne på grundlag af værdien af de afsatte varer eller tjenester, som er berørt af overtrædelsen, og på grundlag af hvor lang en årrække virksomheden har deltaget i overtrædelsen, idet den lader bødens grundbeløb omfatte et specifikt beløb med henblik på at afskrække virksomhederne fra at inkludere sig på en ulovlig adfærd.

187 Det skal bemærkes, at det i 2006-retningslinjernes punkt 19 præciseres, at »[b]ødens grundbeløb fastsættes på basis af en bestemt del af afsætningsens værdi, som afhænger af overtrædelsens grovhed og multipliceres med det antal år, overtrædelsen har varet«.

188 Hvad angår faktoren vedrørende overtrædelsens grovhed præciseres det i 2006-retningslinjernes punkt 20, at »[o]vertrædelsens grovhed vurderes fra sag til sag for alle typer overtrædelser, idet der tages hensyn til alle relevante forhold i den enkelte sag«.

189 Hvad angår fastsættelsen af den del af afsætningens værdi, der skal tages i betragtning, er det i 2006-retningslinjernes punkt 21 anført, at »[denne normalt] vil [...] blive fastsat til et niveau, der kan udgøre op til 30%«. Det følger ligeledes af retningslinjernes punkt 22, at Kommissionen »[f]or at afgøre, om den del af afsætningens værdi, der skal tages i betragtning i en given sag, skal ligge i den nedre eller øvre del af denne skala, vil [...] tage hensyn til en række faktorer, såsom overtrædelsens art, virksomhedernes samlede markedsandel, overtrædelsens geografiske udstrækning og spørgsmålet om, hvorvidt overtrædelsen er blevet udmøntet i praksis eller ej«. Endelig bemærkes i den henseende følgende i disse retningslinjers punkt 23:

»Horizontale aftaler [...] om prisfastsættelse, markedsdeling og begrænsning af produktionen, som normalt er hemmelige, betragtes på grund af deres art som de mest alvorlige konkurrencebegrænsninger, og i henhold til konkurrencepolitikken skal de straffes strengt. Den del af afsætningen, der tages i betragtning i forbindelse med sådanne overtrædelser, befinder sig derfor normalt på den øvre del af skalaen.«

190 I nærværende sag har Kommissionen for at fastsætte overtrædelsens grovhed, som det følger af 1059. betragtning til den anfægtede afgørelse, bl.a. taget hensyn til den omstændighed, at både CPT- og CDT-kartellet havde mange former, idet de omfattede horisontale aftaler vedrørende prisfastsættelser, mål- eller bundpriser, opdeling af markeder og produktionsbegrænsning samt for CDT-kartellets vedkommende en fordeling af kunder. Kommissionen har anført, at disse overtrædelser efter selve deres art udgjorde en af de groveste former for begrænsninger af konkurrencen i forhold til artikel 101 TEUF, for hvilken 2006-retningslinjernes punkt 23 foreskriver en hensyntagen til en del af værdien af afsætningen fastsat i den øvre del af skalaen. Kommissionen har endvidere anført, at de virksomheder, der var indblandet i disse overtrædelser, var eller burde have været bevidst om den ulovlige karakter af deres aktiviteter, hvilket godtgøres ved, at de havde truffet foranstaltninger for at skjule kartellets eksistens. Kommissionen har desuden anført, at såvel CDT-kartellets som CPT-kartellets geografiske rækkevidde dækkede hele EØS, og at den samlede markedsandel i EØS for de virksomheder, der var modtagere af den anfægtede afgørelse, og for hvilke en overtrædelse var godtgjort, var lavere end 80%. Endelig konstaterede Kommissionen, at kartellerne var meget strukturerede og konsekvent havde anvendt og været underlagt kontroller. Kommissionen fastslog i 1070. betragtning til den nævnte afgørelse, at der skulle anvendes en procentdel på 18 af den pågældende afsætning, henset til overtrædelsens karakter.

191 I modsætning til hvad sagsøgeren har gjort gældende, er denne vurdering tilstrækkeligt begrundet, eftersom Kommissionen har taget behørigt hensyn til de faktorer, der er opregnet i 2006-retningslinjernes punkt 22 (jf. præmis 189 ovenfor), nemlig overtrædelsens art, de pågældende virksomheders samlede markedsandel, der omfatter hele markedet, overtrædelsens geografiske udstrækning, der svarer til hele EØS, og den omstændighed, at overtrædelsen er blevet udmøntet i praksis.

192 Det er endvidere ubestridt, at overtrædelsen forbundet med CPT henhører under den af 2006-retningslinjernes punkt 23 omfattede kategori, for så vidt som den bl.a. indebærer hemmelige horisontale aftaler om prisfastsættelse. Henset til, at 2006-retningslinjerne foreskriver et loft på 30%, har Kommissionen, idet den fastsatte den del af den afsætning, der blev taget i betragtning, til 18%, dvs. til blot lidt over halvdelen af den fastsatte skala, overholdt de regler, som den har pålagt sig selv ved disse retningslinjer. En sådan åbenlys overtrædelse af konkurrenceretten er efter sin art nemlig særligt alvorlig og i strid med de mest grundlæggende formål med Unionen (jf. i denne retning Rettens dom af 29.6.2012, sag T-370/09, GDF Suez mod Kommissionen, Sml., præmis 420 og den deri nævnte retspraksis).

193 Ingen af sagsøgerens oplysninger kan rejse tvivl om denne konklusion.

- 194 Undersøgelsen af det fjerde og femte anbringende, der er fremsat til støtte for påstanden om annullation af den anfægtede afgørelse, har således ikke kunnet rejse tvivl om de pågældende virksomheders deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse af artikel 101 TEUF, som har medført en begrænsning af konkurrencen på EØS-markedet, og som navnlig har indebåret en prisfastsættelse, hvis gennemførelse er blevet omhyggeligt kontrolleret, samt en produktionsbegrænsning og en udveksling af fortrolige oplysninger om CPT. I modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, skal det bemærkes, at graden af, hvor sofistikeret og komplekst CDT-kartellet er i forhold til CPT-kartellet, er uden betydning for de to kartellers virkninger, som bestod i at begrænse konkurrencen på EØS-markedet. Som det endvidere fremgår af 1059. betragtning til den anfægtede afgørelse, tager faktoren om en større grovhed, som er fastsat for CDT-kartellet, hensyn til den omstændighed, at dette ligeledes og til forskel for CPT-kartellet omfattede en fordeling af kunder. Hvad angår argumenterne om, at den anfægtede afgørelse ikke indeholder tilstrækkelige beviser for produktionsbegrænsningerne og opdelingen af markederne, kan disse, henset til den analyse, der er foretaget inden for rammerne af det femte anbringendes andet led, ikke tiltrædes.
- 195 Endelig skal det hvad angår sagsøgerens argument om, at to af de tre aspekter ved overtrædelsen, nemlig produktionsbegrænsningen og opdelingen af markederne, ikke varede under hele overtrædelsens varighed, fastslås, at selv om det måtte være korrekt, er det ikke tilstrækkeligt til at rejse tvivl om Kommissionens vurderinger af overtrædelsens eksistens, dens grovhed i nærværende sag og dermed den del af værdien af afsætningen, der skal tages i betragtning ved fastsættelsen af bødens grundbeløb (jf. i denne retning Rettens dom af 13.12.2012, sag T-103/08, Versalis og Eni mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 241).
- 196 Det følger heraf, at Kommissionen ved i medfør af 2006-retningslinjerne at fastsætte den del af afsætningens værdi, der skal tages i betragtning, til 18% med henblik på at fastsætte grundbeløbet for den bøde, som sagsøgeren skal pålægges, ikke har overskredet grænserne for sine skønsbeføjelser. Argumentet om, at denne procentdel er uforholdsmæssig i forhold til den, der er fastsat for CDT-kartellet, der udgør 19%, skal således forkastes.
- 197 Sagsøgerens argumenter vedrørende overtrædelsens gennemførelse og virkninger skal ligeledes forkastes, henset til, at Kommissionen i henhold til 2006-retningslinjernes punkt 23 kunne fastsætte et beløb udelukkende på grundlag af kriteriet om overtrædelsens art (dommen i sagen GDF Suez mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 192, præmis 423).
- 198 Der er endelig ikke noget forhold, der kan begrunde, at Retten udøver sin beføjelse til at omgøre en afgørelse for så vidt angår bødens størrelse i forhold til overtrædelsens grovhed.
- 199 Det følger heraf, at dette klagepunkt må forkastes.
- 200 For det andet har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen ikke tog hensyn til den begrænsede karakter af virksomhedens og MTPD's deltagelse, hverken da den fastsatte andelen af værdien af afsætningen for at beregne bødens grundbeløb, eller da den vurderede de eventuelle formildende omstændigheder.
- 201 Det bemærkes, at det fremgår af retspraksis, at indrømmelsen af en nedsættelse af bødens grundbeløb nødvendigvis er knyttet til den konkrete sags omstændigheder, hvilke omstændigheder kan indebære, at Kommissionen ikke foretager en sådan indrømmelse til en virksomhed, som deltager i en ulovlig aftale. En anerkendelse af, at der foreligger formildende omstændigheder i en situation, hvor en virksomhed deltager i en åbenbart ulovlig aftale, som virksomheden vidste udgjorde en overtrædelse, eller hvor virksomheden ikke kunne ignorere, at aftalen udgjorde en overtrædelse, ville fjerne enhver afskrækkende virkning af en pålagt bøde og ville svække den effektive virkning af artikel 101, stk. 1, TEUF (jf. i denne retning Domstolens dom af 9.7.2009, sag C-511/06 P, Archer Daniels Midland mod Kommissionen, Sml. I, s. 5843, præmis 104 og 105 og den deri nævnte retspraksis).

- 202 Det fremgår endvidere af 2006-retningslinjernes punkt 29, at Kommissionen hverken er forpligtet til systematisk at tage de opregnede formildende omstændigheder i betragtning hver for sig eller til automatisk at indrømme en yderligere nedsættelse af bødens grundbeløb, så snart en virksomhed fremsætter forhold, der kan antyde, at en af disse omstændigheder foreligger. Spørgsmålet, om det er passende eventuelt at nedsætte bøden på grundlag af formildende omstændigheder, skal nemlig bedømmes ud fra en samlet betragtning under hensyntagen til samtlige relevante omstændigheder. Således må det i mangel af bindende bestemmelser i 2006-retningslinjerne for så vidt angår de formildende omstændigheder, som kan tages i betragtning, fastslås, at Kommissionen har bibeholdt en vis skønsmargen med henblik på en samlet vurdering af omfanget af en eventuel nedsættelse af bøden, når der foreligger formildende omstændigheder (jf. i denne retning Rettens dom af 2.2.2012, sag T-83/08, Denki Kagaku Kogyo og Denka Chemicals mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 240 og den deri nævnte retspraksis).
- 203 Hvad angår argumentet om, at Kommissionen skulle have taget hensyn til, at MTPD ikke havde deltaget i de europæiske glasmøder, men alene i SML- og ASEAN-møderne, skal det, som det fremgår af analysen af det femte anbringendes andet led, bemærkes, at Kommissionen med føje fandt, at MTPD, med hvem sagsøgeren og Panasonic dannede en økonomisk enhed, havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse af artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53, som omfattede hele EØS-området og bestod i aftaler og samordnet praksis med henblik på at aftale priser og produktion samt udveksle følsomme forretningsoplysninger med konkurrenterne. Under hensyn til de skønsmargener, som Kommissionen har, når den fastsætter størrelsen på de bøder, som den påtænker at pålægge, kunne den i betragtning af alle disse forhold lægge til grund, at der ikke var grundlag for at tage formildende omstændigheder i betragtning.
- 204 Sagsøgeren har heller ikke godtgjort, at MTPD havde modarbejdet CPT-kartellet, således at det forstyrrede dets gode funktion, hvilket krav er pålagt ved retspraksis med henblik på at anerkende, at en manglende gennemførelse af kartellet begrundede en nedsættelse af bøden som en formildende omstændighed (jf. i denne retning dom Denki Kagaku Kogyo og Denka Chemicals mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 202, præmis 248 og den deri nævnte retspraksis).
- 205 Det følger heraf, at Kommissionen ikke har overskredet grænserne for de skønsmargener, den besidder på området, ved ikke som formildende omstændighed, der begrundede en bødenedsættelse, at tage den omstændighed – hvis den forudsættes godtgjort – at MTPD ikke har deltaget i alle de elementer, der udgør det pågældende kartel, i betragtning. Hvad angår ansvaret for overtrædelsen som sådan fremgår det nemlig af retspraksis, at den omstændighed, at en virksomhed ikke direkte har deltaget i alle de elementer, som udgør et samlet kartel, ikke kan have diskulperende virkning i forhold til virksomhedens ansvar for overtrædelsen af artikel 101, stk. 1, TEUF, hvis det som i nærværende sag er fastslået, at den nødvendigvis burde vide, dels at det hemmelige samarbejde, den deltog i, indgik i en samlet plan, dels at denne samlede plan omfattede samtlige dele af kartellet (jf. i denne retning Domstolens dom af 8.12.2011, sag C-386/10 P, Chalkor mod Kommissionen, Sml. I, s. 13085, præmis 91 og den deri nævnte retspraksis).
- 206 Sagsøgeren har i øvrigt ikke forklaret, hvorledes Kommissionen ved ikke at indrømme virksomhedens fordel af en formildende omstændighed af denne grund har tilsidesat proportionalitetsprincippet eller ligebehandlingsprincippet.
- 207 Selv om det antages, at sagsøgeren med sin argumentation har tilsigtet at godtgøre, at virksomheden alene havde en passiv rolle i kartellet, skal det bemærkes, at selv om denne omstændighed var udtrykkeligt nævnt som en eventuel formildende omstændighed i 1998-retningslinjerne, fremgår den ikke af de formildende omstændigheder, der kan tages i betragtning i medfør af 2006-retningslinjerne. Dette viser således et bevidst, politisk valg om ikke længere at »fremme« en passiv adfærd hos deltagerne i en overtrædelse af konkurrencereglerne. Dette valg hører derfor under Kommissionens skønsmargen ved fastsættelsen og gennemførelsen af konkurrencepolitikken.

- 208 Endvidere indebærer det forhold, at en virksomhed »kun har spillet en passiv rolle eller en rolle som medløber« ved overtrædelsen, pr. definition, at den pågældende virksomhed holder »lav profil«, dvs. afstår fra en aktiv deltagelse i tilblivelsen af den konkurrencebegrænsende aftale/de konkurrencebegrænsende aftaler (Rettens dom af 9.7.2003, sag T-220/00, Cheil Jedang mod Kommissionen, Sml. II, s. 2473, præmis 167). Det fremgår af retspraksis, at blandt de elementer, der kan tages i betragtning som et bevis på en virksomheds passive rolle i et kartel, er dens væsentligt mere sporadiske deltagelse i møderne end de almindelige medlemmer af kartellet, ligesom udtrykkelige erklæringer om den rolle, som denne virksomhed har spillet i kartellet, fra repræsentanter for andre virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, under hensyn til alle de relevante forhold i sagen (jf. dom Cheil Jedang mod Kommissionen, præmis 168 og den deri nævnte retspraksis).
- 209 I nærværende sag har MTPD imidlertid deltaget i et ikke-uanseligt antal møder i CPT-kartellet, hvis konkurrencebegrænsende karakter er blevet godtgjort, og under hvilke virksomheden gav visse følsomme forretningsoplysninger til sine konkurrenter. Selv om disse oplysninger var urigtige eller i øvrigt tilgængelige, gav de ikke desto mindre det indtryk over for konkurrenterne, at virksomheden deltog i kartellet, og oplysningerne bidrog herved til at fremme det. Endvidere har ingen af de pågældende karteldeltagere anført, at sagsøgeren holdt »lav profil« under overtrædelsen. Det kan derfor ikke lægges til grund, at virksomhedens rolle alene var af passiv karakter.
- 210 Det følger heraf, at Kommissionen ikke har overskredet grænserne for de skønsmæssige vurderinger, som den besidder på området, ved ikke at finde, at MTPD's angiveligt rent passive og marginale rolle var en formildende omstændighed, der begrundede en bødenedsættelse.
- 211 For det tredje har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat sine 2006-retningslinjer ved i den relevante omsætning ikke alene at tage afsætningen af CRT til kunder med hjemsted i EØS i betragtning, men ligeledes den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede produkter, som hverken havde direkte eller indirekte forbindelse med overtrædelsen. Sagsøgeren har i den forbindelse gjort gældende, at Kommissionen ikke har godtgjort, at der foreligger en konkurrencebegrænsende adfærd i forhold til bundne salg, som udtrykkeligt var blevet udelukket fra de drøftelser, der blev ført under SML- og ASEAN-møderne, og således ikke var direkte forbundet med overtrædelsen. Sagsøgeren har endvidere gjort gældende, at Kommissionen ikke kunne lægge vægt på en formodning for, at det efterfølgende marked for tv i EØS var blevet påvirket af overtrædelsen, hvorfor den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede produkter ikke havde indirekte forbindelse med overtrædelsen.
- 212 Det bemærkes, at artikel 23, stk. 2, andet afsnit, i forordning nr. 1/2003 bestemmer, at bøden for hver af de virksomheder og virksomhedssammenslutninger, som har deltaget i overtrædelsen, ikke kan overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår.
- 213 Som Domstolen allerede har fastslået, skal Kommissionen i hvert enkelt tilfælde, og henset til sammenhængen og de formål, der forfølges med bødeordningen i forordning nr. 1/2003, vurdere den tilsigtede virkning på den pågældende virksomhed, særligt henset til en omsætning, der afspejler virksomhedens reelle økonomiske situation i den periode, i løbet af hvilken overtrædelsen blev begået (dom af 7.6.2007, sag C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, Sml. I, s. 4405, præmis 25, dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 53, og dom af 23.4.2015, sag C-227/14 P, LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, Sml., præmis 49).
- 214 Ifølge Domstolens faste praksis kan der ved fastsættelsen af bødens størrelse tages hensyn dels til virksomhedens samlede omsætning, der giver et, ganske vist omtrentligt og ufuldstændigt, indtryk af virksomhedens størrelse og økonomiske styrke, dels til den del af denne omsætning, som vedrører de produkter, der er genstand for overtrædelsen, og som således kan give en indikation af overtrædelsens omfang (Domstolens dom af 7.6.1983, sag 100/80-103/80, Musique Diffusion française m.fl. mod

Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 121, dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 54, og dommen i sagen LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 213, præmis 50).

- 215 Det fremgår af Domstolens praksis, at artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 giver Kommissionen en skønsmargen, men begrænser udøvelsen heraf ved at indføre objektive kriterier, som den skal respektere. For det første har den bøde, der kan pålægges en virksomhed, et beregneligt og absolut loft, således at den maksimale størrelse af den bøde, der kan pålægges en bestemt virksomhed, kan beregnes på forhånd. For det andet er udøvelsen af denne skønsmargen ligeledes begrænset af de vejledende bestemmelser, som Kommissionen selv har pålagt sig i navnlig retningslinjerne for beregning af bøder (dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 55, og dommen i sagen LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 213, præmis 51).
- 216 I henhold til 2006-retningslinjernes punkt 13 »[anvender Kommissionen] [m]ed henblik på at fastsætte bødens grundbeløb [...] værdien af virksomhedens afsætning af varer eller tjenester, som er direkte eller indirekte [...] forbundet med overtrædelsen, i det relevante geografiske område inden for EØS«. Det præciseres i samme retningslinjers punkt 6, at »værdien af den afsætning, overtrædelsen omfatter, kombineret med overtrædelsens varighed anses for i tilstrækkelig grad at afspejle både overtrædelsens og de enkelte deltagende virksomheders økonomiske betydning«.
- 217 2006-retningslinjernes punkt 13 i har således til formål ved beregningen af den bøde, der pålægges en virksomhed, at tage udgangspunkt i et beløb, der afspejler overtrædelsens økonomiske betydning og virksomhedens bidrag til denne overtrædelse (Domstolens dom af 11.7.2013, sag C-444/11 P, Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 76, dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 57, samt dommen i sagen LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 213, præmis 53).
- 218 Begrebet afsætningens værdi i retningslinjernes punkt 13 omfatter følgelig den afsætning, der er gennemført på det af overtrædelsen berørte marked inden for EØS, uden at det herved er nødvendigt at fastslå, om denne afsætning reelt var berørt af denne overtrædelse, eftersom den del af omsætningen, der hidrører fra afsætning af de produkter, som er genstand for overtrædelsen, er bedst egnet til at afspejle overtrædelsens økonomiske betydning (jf. i denne retning dommen i sagen Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 217, præmis 75-78, og dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 57-59, samt Domstolens dom af 19.3.2015, sag C-286/13 P, Dole Food og Dole Fresh Fruit Europe mod Kommissionen, Sml., præmis 148 og 149, og dommen i sagen LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 213, præmis 53-58 og 64).
- 219 I nærværende sag indarbejdede karteldeltagerne – såsom MTPD, hvis adfærd sagsøgeren udøvede en afgørende indflydelse på – der var vertikalt integrerede virksomheder, uden for EØS de kartelomfattede CPT i endelige produkter, der blev solgt i EØS. Som sagsøgeren har gjort gældende, blev den afsætning, der blev taget i betragtning med henblik på fastsættelsen af bøden som direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede produkter, ikke gennemført på markedet for det produkt, der er berørt af overtrædelsen, i det foreliggende tilfælde markedet for de kartelomfattede CRT, men på markedet for produkter, der adskiller sig fra disse, nemlig på markedet for efterfølgende færdige produkter, hvori er indarbejdet disse CRT, idet disse kartelomfattede CRT i et sådant tilfælde var blevet handlet internt uden for EØS mellem MTPD og dennes vertikalt integrerede datterselskaber.
- 220 Det fremgår imidlertid af 1026. og 1029. betragtning til den anfægtede afgørelse, at Kommissionen for at fastsætte det beløb, der tjener som bødens grundbeløb, alene har taget hensyn til den fakturerede pris for CDT og CPT, der er integreret i tv- og computerskærme, og ikke til priserne for sidstnævnte. Dermed er afsætningen af de færdige produkter, hvori er integreret kartelomfattede CRT, ikke blevet

taget i betragtning med hensyn til deres samlede værdi, men kun op til den del af denne værdi, som kunne svare til værdien af kartelomfattede CRT, der er integreret i de færdige produkter, når sidstnævnte er blevet solgt af den virksomhed, hvorunder sagsøgeren hører, til uafhængige tredjeparter i EØS. Denne konstatering er ikke blevet bestridt.

- 221 I modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, har Kommissionen følgelig med rette taget hensyn til afsætningen af tv- og computerskærme for at beregne bødens størrelse.
- 222 Selv om begrebet »afsætningens værdi« som omhandlet i 2006-retningslinjernes punkt 13 ganske vist ikke kan udvides til at omfatte den del af den pågældende virksomheds afsætning, der på ingen måde falder ind under det påståede kartels anvendelsesområde (jf. dommen i sagen Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 217, præmis 76, dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 57, og dommen i sagen LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 213, præmis 53), ville det være i strid med formålet med artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, såfremt karteldeltagere, der er vertikalt integrerede, ved beregningen af bøden kunne få udelukket den del af afsætningen af deres færdige produkter, som er gennemført i EØS, og som svarer til værdien af de produkter, der er genstand for overtrædelsen, alene af den grund, at de har indarbejdet de produkter, som er genstand for overtrædelsen, i færdige produkter uden for EØS.
- 223 Som Domstolen tidligere har fastslået, kan vertikalt integrerede virksomheder nemlig i to forskellige henseender drage fordel af en horisontal aftale om prisfastsættelse, der er indgået i strid med artikel 101 TEUF, og dette ikke kun i forbindelse med salg til uafhængige tredjeparter på markedet for det produkt, som er genstand for overtrædelsen, men også på det efterfølgende marked for de forarbejdede produkter, der indeholder disse produkter. Enten overvælter disse virksomheder prisforhøjelserne for produktionsmaterialerne som følge af overtrædelsens genstand på prisen for de forarbejdede produkter, eller også overvælter de dem ikke, hvilket således vil give virksomhederne en omkostningsfordel i forhold til konkurrenterne, som køber de samme produktionsmaterialer på markedet for de produkter, som er genstand for overtrædelsen (dom Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 60).
- 224 Under disse omstændigheder var det med rette, at Kommissionen fastslog, at den direkte afsætning til EØS af forarbejdede produkter, selv om denne afsætning ikke fandt sted på markedet for det produkt, der var omfattet af overtrædelsen, ikke desto mindre havde fordrejet konkurrencen i EØS i strid med artikel 101 TEUF til skade for bl.a. forbrugerne, og at denne afsætning var forbundet med overtrædelsen i EØS som omhandlet i 2006-retningslinjernes punkt 13.
- 225 Det følger heraf, at sagsøgerens argumentation om, at Kommissionen ikke kunne lægge vægt på en formodning for, at overtrædelsen havde påvirket det efterfølgende marked for tv i EØS, i betragtning af den ovenfor i præmis 223 nævnte retspraksis ikke kan tiltrædes. Som det er bemærket ovenfor i præmis 220, er en sådan argumentation under alle omstændigheder ugyldig, eftersom Kommissionen ikke har taget hensyn til værdien af det forarbejdede produkt samlet set, men alene til værdien af de rør, der var indbygget heri.
- 226 Det bemærkes endvidere, at en udelukkelse af direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede produkter kunstigt vil nedtone den økonomiske betydning af den overtrædelse, der er begået af en bestemt virksomhed, eftersom den omstændighed, at det er udelukket at tage hensyn til en sådan afsætning, der reelt var berørt af kartellet i EØS, i sig selv vil indebære, at der pålægges en bøde, som står i misforhold til det pågældende kartels anvendelsesområde på dette territorium (jf. analogt dommen i sagen Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 217, præmis 77, dommen i sagen Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 30, præmis 58, og dommen i sagen LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 213, præmis 54).

- 227 Som Kommissionen med føje konstaterede i 1022. betragtning til den anfægtede afgørelse og i modsætning til sagsøgerens argumenter, ville en manglende hensyntagen til værdien af denne afsætning navnlig føre til, at de vertikalt integrerede virksomheder – der som MTPD integrerer en væsentlig del af de produkter, der er genstand for overtrædelsen, i deres produktionsenheder med hjemsted uden for EØS – nødvendigvis bliver begunstiget på uberettiget vis ved, at de gives mulighed for at undgå at blive pålagt en sanktion, der står i forhold til deres betydning på markedet for disse produkter og til deres adfærds skadelige virkning for konkurrencen i EØS.
- 228 Kommissionen har derfor ikke tilsidesat sine 2006-retningslinjer ved at tage hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede produkter med henblik på at fastsætte størrelsen af den bøde, som MTPD er blevet pålagt solidarisk med sagsøgeren og Panasonic.
- 229 For det fjerde har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen uden en objektiv begrundelse, som er forenelig med ligebehandlingsprincippet, har afvejet fra 2006-retningslinjernes punkt 25, idet den har brugt en specifik værdi af afsætningen til at beregne ekstrabeløbet, der er indbefattet i grundbeløbet af den bøde, som virksomheden er blevet pålagt (jf. præmis 22 ovenfor) som MTPD's moderselskab.
- 230 Det skal bemærkes, at sagsøgeren med denne argumentation har tilsigtet at rejse tvivl om den af Kommissionen anvendte metode til beregning af den bøde, som virksomheden er blevet pålagt for sin direkte deltagelse i CPT-kartellet inden oprettelsen af MTPD, idet Kommissionen med henblik på at beregne ekstrabeløbet ud over værdien af virksomhedens egen afsætning har lagt vægt på en del af værdien af joint venture-virksomhedens afsætning. Som Kommissionen har præciseret i fodnote 1972 i og 1055. betragtning til den anfægtede afgørelse, betyder dette, at moderselskaberne ikke var solidarisk ansvarlige for ekstrabeløbene. Det fremgår endvidere af 1076. betragtning til denne afgørelse, at MTPD ikke blev pålagt et ekstrabeløb, selv om Panasonic og sagsøgeren blev pålagt særskilte ekstrabeløb.
- 231 Henset til, at den anfægtede afgørelses artikel 1, stk. 2, litra d), og artikel 2, stk. 2, litra g), annulleres, skal sagsøgerens argumentation på dette punkt forkastes som irrelevant.
- 232 Det følger heraf, at det under alle omstændigheder ikke er nødvendigt at træffe afgørelse om, hvorvidt argumentationen vedrørende en angivelig tilsidesættelse af retten til forsvar, som er udledt af den omstændighed, at sagsøgeren ikke fik aktindsigt i de oplysninger, som Panasonic har fremlagt på MTPD's vegne, er velbegrundet hvad angår fastsættelsen af ekstrabeløbet.
- 233 Retten har på den baggrund fastslået, at der ikke kan knyttes andre grunde til sagsøgerens argumentation, fremsat til støtte for dette led, der giver anledning til at konkludere, at bødens størrelse skal anses for uforholdsmæssig, henset til dels grovheden og varigheden af den overtrædelse, som sagsøgeren har begået, dels til behovet for at pålægge virksomheden bøder af en afskrækkende størrelse.
- 234 Retten finder i øvrigt, at der ikke foreligger noget anbringende om grundlæggende retsprincipper, som den er forpligtet til at tage under påkendelse af egen drift (jf. i denne retning Domstolens dom af 8.12.2011, KME Germany m.fl. mod Kommissionen, C-272/09 P, Sml. I, s. 12789, præmis 104), der kan begrunde, at Retten udøver sin beføjelse til at omgøre en afgørelse til at ophæve bøden.
- 235 I overensstemmelse med de konklusioner, der fremgår ovenfor i præmis 146-148, skal det andet led af det anbringende, der er påberåbt til støtte for den fjerde påstand, der vedrører en nedsættelse af den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt for sin deltagelse i overtrædelsen gennem MTPD, alene tiltrædes, for så vidt som det tilsigter at få del i den nedsættelse af størrelsen af den bøde, som virksomheden blev pålagt solidarisk med Panasonic og MTPD, og som blev fastslået ved dom Panasonic og MT Picture Display mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 147, der fastsatte denne bøde til 82 826 000 EUR. I øvrigt forkastes påstanden om annullation eller nedsættelse af bøden.

Sagens omkostninger

- ²³⁶ I henhold til artikel 134, stk. 3, i procesreglement for Retten kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter.
- ²³⁷ I nærværende sag tilpligtes hver part at bære sine egne omkostninger, eftersom sagsøgerens påstande delvist er tiltrådt.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Afdeling):

- 1) **Artikel 1, stk. 2, litra d), i Kommissionens afgørelse C(2012) 8839 final af 5. december 2012 vedrørende en procedure efter artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/39.437 – Katoderør til tv- og computerskærme) annulleres delvist, for så vidt som den fastslår, at Toshiba Corp. har deltaget i et verdensomspændende kartel på markedet for katoderør til farve-tv fra den 16. maj 2000 til den 31. marts 2003.**
- 2) **Denne afgørelses artikel 2, stk. 2, litra g), annulleres, for så vidt som Toshiba er blevet pålagt en bøde på 28 048 000 EUR for sin direkte deltagelse i et verdensomspændende kartel på markedet for katoderør til farve-tv.**
- 3) **Den bøde, som Toshiba er blevet pålagt ved den pågældende afgørelses artikel 2, stk. 2, litra h), solidarisk med Panasonic Corp. og MT Picture Display Co. Ltd, fastsættes til 82 826 000 EUR.**
- 4) **I øvrigt frifindes Europa-Kommissionen.**
- 5) **Hver part bærer sine egne omkostninger.**

Papasavvas

Forwood

Bieliūnas

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 9. september 2015.

Underskrifter

Indhold

Sagens baggrund	2
Sagsøgeren og det pågældende produkt	2
Den administrative procedure	2
Den anfægtede afgørelse	3
Retsforhandlinger og parternes påstande	6
Retlige bemærkninger	8
Om de principale påstande om delvis annullation af den anfægtede afgørelse	8
Det første anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med fejl, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse mellem den 16. maj 2000 og den 11. april 2002.	8
Det andet anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med fejl, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse i perioden fra den 12. april 2002 til den 31. marts 2003	14
Det fjerde anbringende om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med fejl, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren havde et solidarisk ansvar for MTPD's deltagelse i den begåede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006	16
– Om det andet led	16
– Om første led	22
– Om tredje led	22
Det tredje anbringende vedrørende en fejl, som den anfægtede afgørelse er behæftet med, idet det i denne konkluderes, at sagsøgeren var ansvarlig for den begåede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006	23
Det femte anbringende, der er subsidiært, om, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en fejl, idet det i denne konkluderes, at MTPD var ansvarlig for at have deltaget i den begåede overtrædelse i perioden fra den 1. april 2003 til den 12. juni 2006	24
– Om første led	25
– Om andet led	26
De subsidiære påstande om annullation eller nedsættelse af bøden	30
Sagens omkostninger	39